

DIVES IN MISERICORDIA

JOANNES PAULUS PP. II

Välsignelse

Vördade bröder och kära söner och döttrar, hälsningar och den apostoliska välsignelsen.

I. DEN SOM SER MIG, HAN SER FADERN (jfr Joh 14:9)

1. Barmhärtighetens uppenbarelse

Det är "Gud, som är rik på barmhärtighet"¹ som Jesus Kristus har uppenbarat för oss som Fader: det är hans egen Son som i sig själv har uppenbarat honom och gjort honom känd för oss.² Minnesvärt i detta avseende är det ögonblick då Filippus, en av de tolv apostlarna, vände sig till Kristus och sade: "Herre, visa oss Fadern, så skall vi bli mätta"; Jesus svarade: "Har jag varit hos er så länge, och ändå känner ni mig inte...? Den som har sett mig, han har sett Fadern."³ Dessa ord uttalades under avskedstalet vid påskmåltidens slut, vilket följdes av händelserna under de heliga dagar, då man en gång för alla skulle bekräfta att "Gud, som är rik på barmhärtighet, av den stora kärlek med vilken han har älskat oss, även när vi var döda genom våra överträdelser, gjorde oss levande tillsammans med Kristus."⁴

I enlighet med Andra Vatikankonciliets undervisning och med stor uppmärksamhet på vår tids särskilda behov, ägnade jag encyklikan *Redemptor hominis* åt sanningen om människan, en sanning som uppenbaras för oss i sin fullhet och sitt djup i Kristus. Ett inte mindre viktigt behov i dessa kritiska och svåra tider driver mig att än en gång i Kristus rikta uppmärksamheten på "barmhärtighetens Faders och all trösts Guds" anlete.⁵ Vi läser i konstitutionen *Gaudium et spes*: "Kristus den nye Adam... uppenbarar helt och fullt människan för sig själv och för fram i ljuset hennes upphöjda kallelse" och gör det "i själva uppenbarelsen av Faderns mysterium och av hans kärlek".⁶ De ord som jag har citerat är ett tydligt vittnesbörd om det faktum att människan inte kan manifesteras i sin naturs fulla värdighet utan att hänvisa – inte bara på begreppens nivå utan också på ett integrerat existentiellt sätt – till Gud. Människan och människans upphöjda kallelse uppenbaras i Kristus genom uppenbarelsen av Faderns mysterium och hans kärlek.

Av denna anledning är det nu på sin plats att reflektera över detta mysterium. Den är påkallad på grund av kyrkans och den samtida människans olika erfarenheter. Det krävs också av vädjanden från många människohjärtan, deras lidanden och förhoppningar, deras oro och förväntan. Även om det är sant att varje enskild människa, som jag sade i min encyklika *Redemptor hominis*, är vägen för kyrkan, så visar evangeliet och hela traditionen oss ständigt att vi måste färdas i denna dag med varje individ precis som Kristus stakade ut den genom att uppenbara Fadern och sin kärlek i sig själv.⁷ I Jesus Kristus är varje väg till människan, så som den en gång för alla har tilldelats kyrkan i tidens föränderliga sammanhang, samtidigt ett närmande till Fadern och hans kärlek. Andra Vatikankonciliet har bekräftat denna sanning för vår tid.

Ju mer kyrkans uppdrag är centrerat kring människan – ju mer den så att säga är antropocentrisk – desto mer måste den bekräftas och aktualiseras teocentriskt, det vill säga ledas i Jesus Kristus till Fadern. Medan de olika strömningarna i det mänskliga tänkandet både i det förflutna och i nutid har tenderat och fortfarande tenderar att skilja teocentrism och antropocentrism åt, och till och med ställa dem i motsättning till varandra, försöker Kyrkan, i Kristi efterföljd, att förena dem i mänsklighetens historia, på ett djupt och organiskt sätt. Och detta är också en av de grundläggande principerna, kanske den viktigaste, i undervisningen vid det senaste konciliet. Eftersom vi i det nuvarande skedet av kyrkans historia ställer framför oss själva som vår främsta uppgift att genomföra läran om det stora rådet, måste vi handla efter denna princip med tro, med ett öppet sinne och av hela vårt hjärta. I den redan nämnda encykliken har jag försökt visa att den fördjupning och det mångfacetterade berikande av kyrkans medvetande som konciliet medför måste öppna våra sinnen och hjärtan för Kristus i större utsträckning. I dag vill jag säga att öppenhet för Kristus, som i egenskap av världens Återlösare helt och fullt uppenbarar människan själv, endast kan uppnås genom en allt mognare hänvisning till Fadern och hans kärlek.

2. Barmhärtighetens inkarnation

Även om Gud "bor i ett oåtkomligt ljus",⁸ Han talar till människan om hela universum: "ända sedan världens skapelse har hennes osynliga natur, nämligen hennes eviga makt och gudomlighet, tydligt förnimts i de ting som har skapats."⁹ Denna indirekta och ofullkomliga kunskap, som uppnås genom att intellektet söker Gud med hjälp av skapade varelser i den synliga världen, når inte upp till "Faderns vision". "Ingen har någonsin sett Gud", skriver den helige

Johannes, för att betona sanningen att "den ende Sonen, som är i Faderns famn, honom har han gjort känt".¹⁰ Detta "tillkännagivande" uppenbarar Gud i sitt väsens djupaste mysterium, ett och tre, omgivet av "oåtkomligt ljus".¹¹ Icke desto mindre känner vi Gud genom detta "erkännande" genom Kristus framför allt i hans kärleksförhållande till människorna: i hans "filantropi".¹² Det är just här som "hans osynliga natur" på ett särskilt sätt blir "synlig", ojämförligt mer synlig än genom alla andra "ting som har skapats": den blir synlig i Kristus och genom Kristus, genom hans handlingar och hans ord, och slutligen genom hans död på korset och hans uppståndelse.

På så sätt blir Gud i Kristus och genom Kristus också särskilt synlig i sin barmhärtighet; det vill säga, det betonas den egenskap hos gudomligheten som Gamla testamentet, med hjälp av olika begrepp och termer, redan definierade som "barmhärtighet". Kristus ger hela den gammaltestamentliga traditionen om Guds barmhärtighet en definitiv innebörd. Han talar inte bara om den och förklarar den med hjälp av jämförelser och liknelser, utan framför allt gör han den själv inkarnerad och personifierar den. Han själv är på sätt och vis barmhärtighet. För den som ser det i Honom – och finner det i Honom – blir Gud "synlig" på ett särskilt sätt som Fadern som är rik på barmhärtighet.¹³

Den nutida mentaliteten, kanske mer än den hos människor i det förgångna, tycks stå i motsättning till en barmhärtighetens Gud, och tenderar i själva verket att utesluta själva idén om barmhärtighet från livet och avlägsna själva idén om barmhärtighet från människohjärtat. Ordet och begreppet "barmhärtighet" tycks skapa oro hos människan, som tack vare den enorma utvecklingen av vetenskap och teknik, som aldrig tidigare skådats i historien, har blivit herre över jorden och har underkuvat och behärskat den.¹⁴ Detta herravälde över jorden, som ibland uppfattas på ett ensidigt och ytligt sätt, tycks inte ha något utrymme för barmhärtighet. I detta avseende kan vi emellertid med fördel hänvisa till den bild av "människans situation i världen i dag" som den beskrivs i början av konstitutionen *Gaudium et spes*. Här läser vi följande meningar: "I ljuset av de föregående faktorerna framträder dikotomin om en värld som på samma gång är mäktig och svag, kapabel att göra det ädla och det som är tarvlig, benägen till frihet och slaveri, framåtskridande och förfall, broderskap och hat. Människan blir alltmer medveten om att de krafter hon har släppt lös finns i hennes egna händer och att det är upp till henne att kontrollera dem eller bli förslavad av dem."¹⁵

Situationen i världen i dag uppvisar inte bara förändringar som ger anledning till hopp om en bättre framtid för människan på jorden, utan avslöjar också en mängd hot som vida överträffar de som hittills varit kända. Utan att upphöra att påpeka dessa hot vid olika tillfällen (som i tal vid FN, till UNESCO, till FAO och på andra håll), måste kyrkan samtidigt undersöka dem i ljuset av den sanning som mottagits från Gud.

Sanningen, uppenbarad i Kristus, om Gud, "barmhärtighetens Fader",¹⁶ gör det möjligt för oss att "se" honom som särskilt nära människan, särskilt när hon lider, när hon hotas i själva hjärtat av sin existens och värdighet. Och det är därför som många individer och grupper som leds av en levande troskänsla, i den situation som kyrkan och världen befinner sig i i dag, nästan spontant, vänder sig till Guds barmhärtighet. De drivs helt visst till att göra detta av Kristus själv, som genom sin Ande verkar i människors hjärtan. Ty Guds mysterium, "barmhärtighetens Fader", som Kristus uppenbarar, blir så att säga en unik vädjan till kyrkan i samband med dagens hot mot människan.

I denna encyklika önskar jag anta denna vädjan; Jag vill hämta inspiration från det eviga och samtidigt – för dess enkelhets och djups skull – ojämförliga språk av uppenbarelse och tro, för att genom samma språk än en gång inför Gud och mänskligheten uttrycka vår tids stora bekymmer.

Faktum är att uppenbarelse och tro lär oss inte bara att abstrakt meditera över Guds mysterium som "barmhärtighetens Fader", utan också att ta vår tillflykt till denna barmhärtighet i Kristi namn och i förening med honom. Sade inte Kristus att vår Fader, som "ser i det fördolda",¹⁷ väntar vi alltid på att vi ska ta vår tillflykt till Honom i varje behov och väntar vi alltid på att vi ska studera Hans mysterium: Faderns mysterium och Hans kärlek?¹⁸

Jag vill därför att dessa betraktelser ska föra detta mysterium närmare alla. Samtidigt vill jag att de ska vara en uppriktig vädjan från kyrkan om barmhärtighet, som mänskligheten och den moderna världen behöver så mycket. Och de behöver barmhärtighet även om de ofta inte inser det.

II. DET MESSIANSKA BUDSKAPET

3. När Kristus började handla och undervisa

Inför sina egna stadsbor i Nasaret hänvisar Kristus till profeten Jesajas ord: "Herrens Ande är över mig, ty han har smort mig till att predika goda nyheter

för de fattiga. Han har sänt mig för att förkunna befrielse för de fångna och återställande av synen för de blinda, för att befria dem som är förtryckta, för att förkunna ett nådebehagligt år för Herren."¹⁹ Dessa fraser är, enligt Lukas, hans första messianska förkunnelse. De följs av de handlingar och ord som är kända genom evangeliet. Genom dessa handlingar och ord gör Kristus Fadern närvarande bland människorna. Det är mycket betecknande att människorna i fråga särskilt är de fattiga, de som saknar medel för sitt uppehälle, de som berövats sin frihet, de blinda som inte kan se skapelsens skönhet, de som lever med brustna hjärtan eller lider av sociala orättvisor, och slutligen syndare. Det är särskilt för de sistnämnda som Messias blir ett särskilt tydligt tecken på Gud som är kärleken, ett tecken på Fadern. I detta synliga tecken kan människorna i vår egen tid, precis som människorna då, se Fadern.

Det är betecknande att när budbärarna som Johannes Döparen sände kom till Jesus för att fråga honom: "Är du den som skall komma, eller skall vi vänta oss någon annan?"²⁰ Han svarade med att hänvisa till samma vittnesbörd med vilket han hade inlett sin undervisning i Nasaret: "Gå och berätta för Johannes vad du har sett och hört: de blinda får sin syn, de lama går, spetälska blir renade och de döva hör, de döda uppväcks, de fattiga får goda nyheter predikade för sig." Han avslutade sedan med orden: "Och salig är den som inte tar anstöt av mig".²¹

Särskilt genom sin livsstil och genom sina handlingar uppenbarade Jesus att kärleken är närvarande i den värld vi lever i – en effektiv kärlek, en kärlek som riktar sig till människan och omfattar allt som utgör hennes mänsklighet. Denna kärlek gör sig särskilt påmind i kontakten med lidandet, orättvisorna och fattigdomen – i kontakten med hela det historiska "mänskliga tillståndet", som på olika sätt manifesterar människans begränsning och bräcklighet, både fysisk och moralisk. Det är just det sätt och den sfär i vilken kärleken manifesterar sig som på bibliskt språk kallas "barmhärtighet".

Kristus uppenbarar alltså Gud som är Fader, som är "kärlek", som den helige Johannes kommer att uttrycka det i sitt första brev²²; Kristus uppenbarar Gud som "rik på barmhärtighet", som vi läser hos Paulus Paulus.²³ Denna sanning är inte bara ämnet för en undervisning; Det är en verklighet som Kristus har gjort närvarande för oss. Att göra Fadern närvarande som kärlek och barmhärtighet är, i Kristi eget medvetande, den grundläggande prövostenen för hans uppdrag som Messias; Detta bekräftas av de ord som han yttrade först i synagogan i

Nasaret och senare i närvaro av sina lärjungar och Johannes Döparens budbärare.

På grundval av detta sätt att manifesteras Guds närvaro, som är Fader, kärlek och barmhärtighet, gör Jesus barmhärtigheten till ett av huvudtemana i sin förkunnelse. Som vanligt undervisar han först "i liknelser", eftersom de bättre uttrycker tingens innersta väsen. Det räcker med att påminna om liknelsen om den förlorade sonen:²⁴ eller liknelsen om den barmhärtige samariten,²⁵ Men också - i kontrast - liknelsen om den skoningslöse tjänaren.²⁶ Det finns många ställen i Kristi lära som manifesterar kärlek-barmhärtighet under någon ständigt ny aspekt. Vi behöver bara tänka på den gode herden som går på jakt efter det förlorade fåret,²⁷ Eller kvinnan som sopar huset i jakt på det försvunna myntet.²⁸ Den evangelieförfattare som särskilt behandlar dessa teman i Kristi undervisning är Lukas, vars evangelium har fått titeln "barmhärtighetens evangelium".

När man talar om förkunnelse stöter man på ett problem av stor betydelse när det gäller betydelsen av termer och begreppens innehåll, särskilt innehållet i begreppet "barmhärtighet" (i förhållande till begreppet "kärlek"). Att förstå innehållet i dessa begrepp är nyckeln till att förstå barmhärtighetens verkliga verklighet. Och det är det som är viktigast för oss. Men innan vi ägnar en ytterligare del av våra betraktelser åt detta ämne, det vill säga att fastställa innebörden av den vokabulär och det innehåll som är utmärkande för begreppet barmhärtighet, måste vi lägga märke till att Kristus, när han uppenbarade Guds kärlek – barmhärtighet, samtidigt krävde av människorna att de också skulle ledas i sina liv av kärlek och barmhärtighet. Detta krav utgör en del av själva kärnan i det messianska budskapet, och utgör hjärtat i evangeliets etos. Läraren uttrycker detta både genom det bud som Han beskriver som "det största",²⁹ och även i form av en välsignelse, när han i bergspredikan förkunnar: "Saliga är de barmhärtiga, ty de skall få barmhärtighet."³⁰

På så sätt bevarar det messianska budskapet om barmhärtighet en särskild gudomlig-mänsklig dimension. Kristus - själva uppfyllelsen av den messianska profetian - genom att bli inkarnationen av den kärlek som visar sig med särskild kraft med hänsyn till de lidande, de olyckliga och syndarna, gör Fadern närvarande och uppenbarar på så sätt mer fullständigt och mer fullständigt, eftersom han är Gud "rik på barmhärtighet". Samtidigt, genom att bli en förebild för människor i barmhärtig kärlek till andra, förkunnar Kristus genom

sina handlingar ännu mer än genom sina ord att han kallar till barmhärtighet, vilket är en av de väsentliga delarna av evangeliets etos. I det här fallet handlar det inte bara om att uppfylla ett bud eller en förpliktelse av etisk natur; Det handlar också om att uppfylla ett villkor av stor betydelse för att Gud ska uppenbara sig i sin barmhärtighet mot människan: "Den barmhärtige ... skall få barmhärtighet."

III. GAMLA TESTAMENTET

4. Begreppet "barmhärtighet" i Gamla testamentet

Begreppet "barmhärtighet" i Gamla testamentet har en lång och rik historia. Vi måste gå tillbaka till den för att den barmhärtighet som Kristus uppenbarar ska lysa fram klarare. Genom att uppenbara denna barmhärtighet både genom sina handlingar och genom sin undervisning, vände sig Kristus till människor som inte bara kände till begreppet barmhärtighet, utan som också, som Guds folk i det gamla förbundet, från sin tidsålder – långa historia – hade fått en särskild erfarenhet av Guds barmhärtighet. Denna upplevelse var social och gemensam, såväl som individuell och interiör.

Israel var i själva verket folket i förbundet med Gud, ett förbund som det bröt många gånger. Närhelst den blev medveten om sin otrohet – och i Israels historia har det inte saknats profeter och andra som väckt denna medvetenhet – vädjar den till barmhärtighet. I detta avseende ger oss böckerna i Gamla testamentet väldigt många exempel. Bland de händelser och texter av större betydelse kan man erinra sig: början av domarnas historia,³¹ Salomos bön vid invigningen av templet,³² en del av Mikas profetiska verk,³³ Jesajas trösterika försäkringar,³⁴ ropet från judarna i exil,³⁵ och förnyelsen av förbundet efter återkomsten från exilen.³⁶

Det är betecknande att profeterna i sin förkunnelse kopplar samman barmhärtigheten, som de ofta hänvisar till på grund av folkets synder, med den skarpa bilden av kärlek från Guds sida. Herren älskar Israel med en kärlek som ett särskilt val har, ungefär som kärleken till en make/maka.³⁷ och av denna anledning förlåter Han dess synder och till och med dess otrohet och svek. När han finner omvändelse och sann omvändelse för han sitt folk tillbaka till nåden.³⁸ I profeternas förkunnelse betecknar barmhärtigheten en särskild kärlekskraft, som råder över det utvalda folkets synd och otro.

I detta breda "sociala" sammanhang framträder barmhärtigheten som ett korrelat till den inre upplevelsen hos individer som försmäktar i ett tillstånd av skuld eller uthärdar alla slags lidande och olyckor. Både fysisk ondska och moralisk ondska, det vill säga synd, får Israels söner och döttrar att vända sig till Herren och be om hans barmhärtighet. På så sätt vänder sig David till honom, medveten om allvaret i sin skuld³⁹; Också Job vänder sig efter sitt uppror till honom i sin oerhörda olycka⁴⁰; Det gör också Ester, som vet att hennes eget

folk är dödligt hotat.⁴¹Och vi finner ytterligare andra exempel i Gamla testamentets böcker.⁴²

Roten till denna mångsidiga övertygelse, som är både kollektiv och personlig, och som demonstreras av hela Gamla testamentet genom århundradena, är det utvalda folkets grundläggande erfarenhet vid uttåget ur Egypten: Herren såg sitt folks lidande som försattes i slaveri, hörde deras rop, kände deras lidanden och bestämde sig för att befria dem.⁴³I denna frälsningshandling genom Herren uppfattade profeten hans kärlek och medkänsla.⁴⁴Det är just på dessa grunder som folket och var och en av dess medlemmar grundar sin förvissning om Guds barmhärtighet, som kan åberopas närhelst en tragedi inträffar.

Till detta kommer det faktum att även synden utgör människans elände. Folket i det gamla förbundet upplevde detta elände från tiden för uttåget ur Egypten, när de reste guldkalven. Herren själv triumferade över detta brott mot förbundet när han högtidligt förkunnade för Mose att han var en "Gud, barmhärtig och nådig, sen till vrede och överflödande i ståndaktig kärlek och trofasthet".⁴⁵Det är i denna centrala uppenbarelse som det utvalda folket, och var och en av dess medlemmar, varje gång de har syndat, kommer att finna styrkan och motivet för att vända sig till Herren för att påminna honom om exakt vad han har uppenbarat om sig själv⁴⁶och att bönfälla om Hans förlåtelse.

Sålunda uppenbarade Herren, i handling och i ord, sin barmhärtighet från allra första början hos det folk som han utvalde åt sig själv. Och under historiens gång har detta folk ständigt anförtrott sig åt barmhärtighetens Gud, både när det drabbades av olycka och när det blev medvetet om sin synd. Kärlekens alla subtiliteter blir uppenbara i Herrens barmhärtighet mot dem som är hans egna: Han är deras Fader,⁴⁷ty Israel är hans förstfödde son⁴⁸; Herren är också brudgummen till henne vars nya namn profeten förkunnar: Ruhamah, "älskad" eller "hon har fått förbarmande".⁴⁹

Till och med när Herren är upprörd över sitt folks otrohet och funderar på att avsluta med den, är det ändå hans ömhet och generösa kärlek till dem som är hans egna som övervinner hans vrede.⁵⁰Därför är det lätt att förstå varför psalmisterna, när de önskar sjunga Herrens högsta lov, brister ut i hymner till kärlekens, ömhetens, barmhärtighetens och trohetens Gud.⁵¹

Av allt detta följer att barmhärtighet inte bara gäller begreppet Gud, utan det är något som kännetecknar livet för hela Israels folk och var och en av dess

söner och döttrar: barmhärtighet är innehållet i förtroligheten med deras Herre, innehållet i deras dialog med Honom. Det är just ur denna synvinkel som barmhärtigheten framställs i de enskilda böckerna i Gamla testamentet med en stor rikedom i uttryck. Det kan vara svårt att i dessa böcker finna ett rent teoretiskt svar på frågan om vad barmhärtighet är i sig själv. Icke desto mindre kan den terminologi som används i sig säga oss mycket om detta ämne.⁵²

Gamla testamentet förkunnar Herrens barmhärtighet genom att använda många termer med besläktade betydelser; De skiljer sig åt genom sitt särskilda innehåll, men man skulle kunna säga att de alla sammanstrålar från olika håll i ett enda grundläggande innehåll, för att uttrycka dess överlägsna rikedom och samtidigt föra det nära människan under olika aspekter. Gamla testamentet uppmuntrar människor som lider av olycka, särskilt de som är nedtyngda av synd - liksom hela Israel, som hade ingått förbundet med Gud - att be om barmhärtighet, och gör det möjligt för dem att räkna med det: det påminner dem om hans barmhärtighet i tider av misslyckande och förlust av förtroende. Därefter ger Gamla testamentet tack och ära för barmhärtigheten varje gång denna barmhärtighet uppenbaras i människors liv eller i enskilda personers liv.

På detta sätt står barmhärtigheten i viss mening i motsättning till Guds rättvisa, och i många fall visar den sig inte bara vara mäktigare än denna rättvisa utan också djupare. Till och med Gamla testamentet lär att även om rättvisa är en äkta dygd hos människan, och hos Gud betecknar transcendent fullkomlighet, så är kärleken ändå "större" än rättvisan: större i den meningen att den är primär och grundläggande. Kärleken betingar så att säga rättvisan, och när allt kommer omkring tjänar rättvisan kärleken. Kärlekens företräde och överlägsenhet i förhållande till rättvisan – detta är ett kännetecken för hela uppenbarelsen – uppenbaras just genom barmhärtighet. Detta föreföll psalmisterna och profeterna så självklart att själva termen rättvisa till slut kom att betyda den frälsning som Herren åstadkommer och hans barmhärtighet.⁵³ Barmhärtigheten skiljer sig från rättvisan, men står inte i motsättning till den, om vi i människans historia erkänner - vilket Gamla testamentet just gör - Guds närvaro, som redan i egenskap av Skapare har förenat sig med sin skapade varelse med en särskild kärlek. Kärleken utesluter till sin natur hat och illvilja mot den som Han en gång gav gåvan av sig själv: Nihil odisti eorum quae fecisti, "du har ingenting av det du har gjort i avsky".⁵⁴ Dessa ord visar på den djupa grunden för förhållandet mellan rättvisa och barmhärtighet i Gud, i hans relationer till människan och världen. De säger oss att vi måste söka de livgivande rötterna och de intima orsakerna till detta

förhållande genom att gå tillbaka till "begynnelsen", i själva skapelsens mysterium. De förebådar i det gamla förbundets sammanhang den fullständiga uppenbarelsen av Gud, som är "kärlek".⁵⁵

Förbunden med skapelsens mysterium är utkorelsens mysterium, som på ett särskilt sätt har format historien om det folk vars andlige fader är Abraham i kraft av sin tro. Icke desto mindre, genom detta folk, som färdas framåt genom både det gamla förbundets och det nya förbundets historia, hänför sig utkorelsens mysterium till varje man och kvinna, till hela den stora mänskliga familjen. "Jag har älskat dig med evig kärlek, därför har jag fortsatt att vara dig trogen."⁵⁶ Ty bergen må vika undan... Min ståndaktiga kärlek skall inte vika ifrån er, och mitt fridsförbund skall inte brytas."⁵⁷ Denna sanning, när den en gång förkunnats för Israel, innefattar ett perspektiv på hela människans historia, ett perspektiv som är både tidsmässigt och eskatologiskt.⁵⁸ Kristus uppenbarar Fadern inom ramen för samma perspektiv och på en grund som redan är förberedd, vilket många sidor i Gamla testamentets skrifter visar. I slutet av denna uppenbarelse, kvällen innan han dör, säger han dessa minnesvärda ord till aposteln Filippus: "Har jag varit hos dig så länge, och ändå känner du mig inte...? Den som har sett mig, han har sett Fadern."⁵⁹

IV. LIKNELSEN OM DEN FÖRLORADE SONEN

5. En analogi

I början av Nya testamentet genljuder två röster i Lukasevangeliet i en unik harmoni om Guds barmhärtighet, en harmoni som kraftfullt genljuder av hela Gamla testamentets tradition. De uttrycker de semantiska element som är kopplade till den differentierade terminologin i de antika böckerna. När Maria går in i Sakarjas hus prisar hon Herren av hela sin själ för "hans barmhärtighet", som "från släktled till släktled" ges till dem som fruktar honom. Något senare, när hon erinrar sig Israels utkorelse, förkunnar hon den barmhärtighet som Han som har utvalt henne bevarar "i åminnelse" från alla tider.⁶⁰ Efteråt, i samma hus, när Johannes Döparen föds, välsignar hans far Sakarja Israels Gud och förhärligar honom för att han utför den barmhärtighet som utlovats våra fäder och för att han kommer ihåg sitt heliga förbund.⁶¹

I Kristi egen undervisning blir denna bild, som ärvt från Gamla testamentet, på samma gång enklare och djupare. Detta är kanske tydligast i liknelsen om den förlorade sonen.⁶² Även om ordet "barmhärtighet" inte förekommer, uttrycker

det ändå den gudomliga barmhärtighetens väsen på ett särskilt tydligt sätt. Detta beror inte så mycket på terminologin, som i Gamla testamentets böcker, som på den analogi som gör det möjligt för oss att mer fullständigt förstå själva barmhärtighetens mysterium, som ett djupt drama som utspelar sig mellan faderns kärlek och sonens slösaktighet och synd.

Den son, som av fadern mottar den del av arvet som tillkommer honom och lämnar hemmet för att slösa bort det i ett fjärran land "i lösaktigt leverne", är i en viss bemärkelse människan av varje period, med början hos den som var den förste som förlorade nådens och den ursprungliga rättvisans arv. Analogin på denna punkt är mycket omfattande. Liknelsen berör indirekt varje brott mot kärleksförbundet, varje förlust av nåd, varje synd. I denna analogi betonas mindre än i den profetiska traditionen att hela Israels folk var otroget, även om liknelsen med den förlorade sonen kan sträcka sig till detta också. "När sonen hade gjort av med allt", "började han bli i nöd", i synnerhet som "en stor hungersnöd uppstod i det land" som han hade begett sig till efter att ha lämnat sin fars hus. Och i den här situationen "skulle han gärna ha ätit vad som helst, till och med "baljorna som svinen åt", svinen som han vallade åt "en av medborgarna i det landet". Men även detta förvägrades honom.

Analogin vänder sig tydligt mot människans inre. Det arv som sonen hade fått från sin far var en mängd materiella ägodelar, men viktigare än dessa ägodelar var hans värdighet som son i sin fars hus. Den situation som han befann sig i när han förlorade de materiella ägodelarna borde ha gjort honom medveten om förlusten av denna värdighet. Han hade inte tänkt på det tidigare, när han hade bett sin far att ge honom den del av arvet som han hade rätt till, för att han skulle kunna resa bort. Han tycks inte ens nu vara medveten om det, när han säger till sig själv: "Hur många av min fars daglönare har inte bröd i överflöd, men jag förgås här av hunger." Han mäter sig själv efter måttstocken för de ägodelar som han har förlorat, som han inte längre "äger", medan de lejda tjänarna i hans fars hus "äger" dem. Dessa ord uttrycker framför allt hans inställning till materiella ting; Icke desto mindre döljer sig under deras yta tragedin med den förlorade värdigheten, medvetenheten om det bortslösade sonskapet.

Det är vid denna tidpunkt som han fattar beslutet: "Jag skall stå upp och gå till min far, och jag skall säga till honom: 'Fader, jag har syndat mot himlen och inför dig; Jag är inte längre värdig att kallas din son. Behandla mig som en av dina daglönade tjänare.'" ⁶³ Detta är ord som på ett djupare plan avslöjar det

grundläggande problemet. Genom den komplicerade materiella situation som den förlorade sonen befann sig i på grund av sin dårskap, på grund av synd, hade känslan av förlorad värdighet mognat. När han bestämmer sig för att återvända till sin fars hus för att be sin far om att bli mottagen – inte längre i kraft av sin rätt som son, utan som en anställd – verkar det vid första anblicken som om han handlade på grund av den hunger och fattigdom som han hade hamnat i; Detta motiv genomsyras dock av en medvetenhet om en djupare förlust: att vara en anställd tjänare i sin egen fars hus är verkligen en stor förödmjukelse och en källa till skam. Ändå är den förlorade sonen redo att utstå denna förödmjukelse och skam. Han inser att han inte längre har någon annan rätt än att vara anställd i sin fars hus. Hans beslut fattas i fullt medvetande om vad han har förtjänat och vad han fortfarande kan ha rätt till i enlighet med rättvisans normer. Just detta resonemang visar att det i centrum av den förlorade sonens medvetande framträder en känsla av förlorad värdighet, en känsla av den värdighet som uppstår ur sonens förhållande till fadern. Och det är med detta beslut som han ger sig iväg.

I liknelsen om den förlorade sonen används inte ordet "rättvisa" en enda gång; Precis som i grundtexten används inte heller termen "barmhärtighet". Icke desto mindre är förhållandet mellan rättvisa och kärlek, som kommer till uttryck i barmhärtighet, inskrivet med stor exakthet i evangeliets liknelse. Det blir mer uppenbart att kärleken förvandlas till barmhärtighet när det är nödvändigt att gå bortom den precisa normen för rättvisa – precis och ofta för snäv. Den förlorade sonen, som har slösat bort den egendom han fått av sin far, förtjänar - efter sin återkomst - att tjäna sitt uppehälle genom att arbeta i sin fars hus som en anställd tjänare och möjligen, lite i taget, bygga upp en viss försörjning av materiella ägodelar, men kanske aldrig så mycket som den summa han hade slösat bort. Detta skulle krävas av rättvisans ordning, i synnerhet som sonen inte bara hade slösat bort den del av arvet som tillhörde honom, utan också hade sårat och förolämpat sin far genom hela sitt uppförande. Eftersom detta uppförande i hans egna ögon hade berövat honom hans värdighet som son, kunde det inte vara likgiltigt för hans far. Det var tvunget att få honom att lida. Det var också tvunget att dra in honom på något sätt. Och ändå var det trots allt hans egen son som var inblandad, och en sådan relation kunde aldrig förändras eller förstöras av någon form av beteende. Den förlorade sonen är medveten om detta, och det är just denna medvetenhet som tydligt visar honom den värdighet som han har förlorat och som får honom

att ärligt utvärdera den ställning som han fortfarande kunde förvänta sig i sin fars hus.

6. Särskild inriktning på mänsklig värdighet

Denna exakta bild av den förlorade sonens sinnestillstånd gör det möjligt för oss att förstå exakt vad Guds barmhärtighet består i. Det råder inget tvivel om att i denna enkla men genomträngande analogi uppenbarar Faderns gestalt Gud för oss som Fader. Faderns uppträdande i liknelsen och hela hans beteende, som manifesterar hans inre inställning, gör det möjligt för oss att återupptäcka de enskilda trådarna i Gamla testamentets syn på barmhärtighet i en syntes som är helt ny, full av enkelhet och djup. Fadern till den förlorade sonen är trogen sitt faderskap, trogen den kärlek som han alltid har slösat på sin son. Denna trohet uttrycks i liknelsen inte bara genom hans omedelbara beredvillighet att välkomna honom hem när han återvänder efter att ha slösat bort sitt arv; Det uttrycks ännu mer fullständigt av denna glädje, denna munterhet för slösaren efter hans återkomst, en munterhet som är så generös att den framkallar motstånd och hat från den äldre brodern, som aldrig hade rest långt bort från sin far och aldrig hade övergett hemmet.

Faderns trohet mot sig själv – en egenskap som redan är känd under den gammaltestamentliga termen hesed – uttrycks samtidigt på ett sätt som är särskilt laddat med tillgivenhet. Vi läser faktiskt att när fadern såg den förlorade sonen återvända hem "förbarmade han sig över honom, sprang honom till mötes, slog armarna om hans hals och kysste honom".⁶⁴ Han gör det förvisso under inflytande av en djup tillgivenhet, och detta förklarar också hans generositet mot sin son, denna generositet som gör den äldre sonen så arg. Orsakerna till denna känsla måste dock sökas på en djupare nivå. Lägg märke till att fadern är medveten om att ett grundläggande gott har räddats: det goda i hans sons mänsklighet. Även om sonen har slösat bort arvet, är hans mänsklighet ändå räddad. Den har faktiskt på sätt och vis hittats igen. Faderns ord till den äldste sonen visar detta: "Det var passande att vara glad och glad, ty denne var din bror död och lever; Han var förlorad och är återfunnen."⁶⁵ I samma kapitel femton i Lukasevangeliet läser vi liknelsen om fåret som hittades⁶⁶ Och så liknelsen om myntet som hittades.⁶⁷ Varje gång betonas samma glädje som i fallet med den förlorade sonen. Faderns trohet mot sig själv är helt koncentrerad på den förlorade sonens mänsklighet, på hans värdighet. Detta förklarar framför allt hans glada känslor vid sonens hemkomst.

Vidare kan man därför säga att kärleken till sonen, den kärlek som springer fram ur faderskapets innersta väsen, på sätt och vis tvingar fadern att bry sig om sin sons värdighet. Denna omsorg är måttet på hans kärlek, om vilken den helige Paulus skulle skriva: "Kärleken är tålmodig och god... Kärleken insisterar inte på sin egen väg; den är inte irriterad eller förbittrad... men gläds åt den rätta... hoppas allting, uthärdar allting" och "kärleken tar aldrig slut".⁶⁸ Barmhärtigheten - så som Kristus har framställt den i liknelsen om den förlorade sonen - har den inre formen av den kärlek som i Nya testamentet kallas agape. Denna kärlek kan nå ner till varje förlorad son, till varje mänskligt elände och framför allt till varje form av moraliskt elände, till synden. När detta händer känner sig personen som är föremål för barmhärtighet inte förödmjukad, utan snarare funnen igen och "återställd till värde". Fadern uttrycker först och främst sin glädje över att han har blivit "funnen igen" och att han har "återvänt till livet". Denna glädje visar på något gott som har förblivit intakt: även om en son är en förlorad son, upphör han inte att vara sin fars son; Det visar också på något gott som har blivit funnet igen, vilket i den förlorade sonens fall var hans återkomst till sanningen om sig själv.

Det som hände i relationen mellan fadern och sonen i Kristi liknelse ska inte värderas "utifrån". Våra fördomar om barmhärtighet är för det mesta ett resultat av att vi bara värderar dem utifrån. Ibland händer det att vi genom att följa denna värderingsmetod i barmhärtigheten framför allt ser ett förhållande av ojämlikhet mellan den som erbjuder den och den som tar emot den. Och som en följd av detta är vi snabba att dra slutsatsen att barmhärtighet förringar mottagaren, att den kränker människans värdighet. Liknelsen om den förlorade sonen visar att verkligheten är en annan: barmhärtighetens förhållande grundar sig på den gemensamma erfarenheten av det goda som är människan, på den gemensamma erfarenheten av den värdighet som är tillbörlig för henne. Denna gemensamma erfarenhet gör att den förlorade sonen börjar se sig själv och sina handlingar i deras fulla sanning (denna vision i sanning är en genuin form av ödmjukhet); Å andra sidan är det just därför som han blir särskilt god för sin far: fadern ser så klart det goda som har uppnåtts tack vare en hemlighetsfull utstrålning av sanning och kärlek, att han tycks glömma allt det onda som sonen hade begått.

Liknelsen om den förlorade sonen uttrycker på ett enkelt men djupsinnigt sätt omvändelsens verklighet. Omvändelsen är det mest konkreta uttrycket för kärlekens verkan och för barmhärtighetens närvaro i den mänskliga världen. Den sanna och rätta innebörden av barmhärtighet består inte bara i att se, hur

genomträngande och medkännande det än må vara, på moralisk, fysisk eller materiell ondska: barmhärtigheten manifesteras i sin sanna och rätta aspekt när den återställer sitt värde, främjar och drar något gott ur alla former av ondska som finns i världen och i människan. Förstådd på detta sätt utgör barmhärtigheten det grundläggande innehållet i det messianska budskapet om Kristus och den konstitutiva kraften i hans mission. Hans lärjungar och efterföljare förstod och utövade barmhärtighet på samma sätt. Barmhärtigheten upphörde aldrig att uppenbara sig, i deras hjärtan och i deras handlingar, som ett särskilt skapande bevis på den kärlek som inte låter sig "besegras av det onda" utan övervinner "det onda med det goda".⁶⁹ Barmhärtighetens genuina ansikte måste ständigt uppenbaras på nytt. Trots många fördomar verkar barmhärtighet vara särskilt nödvändig i vår tid.

V. PÅSKENS MYSTERIUM

7. Barmhärtigheten uppenbarad i korset och uppståndelsen

Det messianska budskapet om Kristus och hans verksamhet bland människorna slutar med korset och uppståndelsen. Vi måste tränga djupt in i denna slutliga händelse – som särskilt i konciliets språk definieras som *Mysterium Paschale* – om vi vill uttrycka sanningen om barmhärtigheten på djupet, så som den har uppenbarats på djupet i vår frälsnings historia. På denna punkt i våra betraktelser måste vi närma oss innehållet i encyklikan *Redemptor hominis*. Om återlösningens verklighet, i dess mänskliga dimension, i själva verket uppenbarar det ohörda – om människans storhet, *qui talem ac tantum meruit habere Redemptorem*,⁷⁰ Samtidigt gör den gudomliga dimensionen av återlösningen det möjligt för oss, skulle jag säga, på det mest empiriska och "historiska" sättet, att avslöja djupet av den kärlek som inte ryggar tillbaka inför Sonens extraordinära offer, för att tillfredsställa Skaparens och Faderns trohet mot människorna, skapade till Hans avbild och utvalda från "begynnelsen, " i denne Son, till nåd och härlighet.

Långfredagens händelser och även dessförinnan i bönen i Getsemane introducerar en grundläggande förändring i hela förloppet av uppenbarelsen av kärlek och barmhärtighet i Kristi messianska mission. Den som "gick omkring och gjorde gott och botade"⁷¹ och "bota alla slags krämpor och krämpor"⁷² nu tycks han själv förtjäna den största barmhärtighet och vädjan om barmhärtighet, när han blir arresterad, skymfad, dömd, gisslad, krönt med

törnen, när han spikas fast på korset och dör mitt i plågsamma plågor.⁷³ Det är då som han särskilt förtjänar barmhärtighet från de människor som han har gjort gott mot, och han får den inte. Inte ens de som är närmast honom kan skydda honom och rycka honom ur händerna på hans förtryckare. I detta sista skede av hans messianska verksamhet uppfylls de ord som profeterna, särskilt Jesaja, yttrade om Jahves tjänare i Kristus: "Genom hans sår är vi helade."⁷⁴

Kristus, som den människa som verkligen lider och på ett fruktansvärt sätt i Olivträdgården och på Golgata, vänder sig till Fadern – den Fader vars kärlek Han har predikat för människorna, om vars barmhärtighet Han har vittnat genom all Sin verksamhet. Men han är inte förskonad, inte ens han, från det fruktansvärda lidandet att dö på korset: För vår skull har Gud gjort honom till synd, han som inte visste av synd."⁷⁵ Den helige Paulus kommer att skriva och med några få ord sammanfatta korsets hela djup och samtidigt den gudomliga dimensionen av återlösningens verklighet. I själva verket är denna återlösning den ultimata och definitiva uppenbarelsen av Guds helighet, som är fullkomlighetens absoluta fullhet: rättvisans och kärlekens fullhet, eftersom rättvisan är grundad på kärleken, flödar ur den och strävar mot den. I Kristi lidande och död, i det faktum att Fadern inte skonade sin egen Son, utan "för vår skull kom honom att synda"⁷⁶– Absolut rättvisa uttrycks, för Kristus genomgår lidandet och korset på grund av mänsklighetens synder. Detta utgör t.o.m. ett "överflöd" av rättvisa, ty människans synder "kompenseras" genom människogudens offer. Men denna rättvisa, som i egentlig mening är rättvisa "efter Guds mått", har sitt ursprung helt och hållet i kärleken: i kärleken till Fadern och Sonen och bär helt och hållet frukt i kärleken. Just därför är den gudomliga rättvisan som uppenbaras i Kristi kors "i Guds mått", eftersom den har sitt ursprung i kärleken och fullbordas i kärleken och frambringar frälsningens frukter. Återlösningens gudomliga dimension förverkligas inte bara genom att rättvisa skipas i synden, utan också genom att kärleken återupprättas den skapande kraft i människan, tack vare vilken hon än en gång har tillgång till livets och helighetens fullhet som kommer från Gud. På så sätt innebär återlösningen att barmhärtigheten uppenbaras i dess fullhet.

Påskens mysterium är kulmen på detta uppenbarande och verkande av barmhärtigheten, som är i stånd att rättfärdiga människan, att återställa rättvisan i betydelsen av den frälsande ordning som Gud från begynnelsen ville i människan och genom människan i världen. Den lidande Kristus talar på ett speciellt sätt till människan, och inte bara till den troende. Den icke-troende kommer också att i Honom kunna upptäcka vältaligheten i solidariteten med

den mänskliga lotten, liksom den harmoniska fullheten i en oegennyttig hängivenhet för människans sak, för sanningen och för kärleken. Och ändå går den gudomliga dimensionen av påskmysteriet ännu djupare. Korset på Golgata, det kors på vilket Kristus för sin sista dialog med Fadern, framträder ur själva hjärtat av den kärlek som människan, skapad till Guds avbild och likhet, har fått som en gåva, enligt Guds eviga plan. Gud, så som Kristus har uppenbarat honom, förblir inte bara nära förbunden med världen som Skaparen och den yttersta källan till existens. Han är också Fader: Han är förbunden med människan, som han har kallat till existens i den synliga världen, genom ett band som är ännu intimare än skapelsens. Det är kärleken som inte bara skapar det goda utan också ger delaktighet i Guds liv: Fadern, Sonen och den Helige Ande. Ty den som älskar vill ge sig själv.

Kristi kors på Golgata står vid sidan av vägen till detta beundransvärda commercium, till den underbara kommunikation som Gud har gjort sig skyldig till och som människan, som också innefattar kallelsen till människan att få del av det gudomliga livet genom att ge sig själv och hela den synliga världen till Gud, och likt en adopterad son bli delaktig i den sanning och kärlek som finns i Gud och som utgår från Gud. Det är just vid sidan av vägen för människans eviga utkorelse till värdigheten att vara ett Guds adoptivbarn som Kristi kors står i historien, den enfödde Sonen, som "ljus av ljus, sann Gud av sann Gud",²⁷ kom för att ge det slutliga vittnesbördet om det underbara förbundet mellan Gud och mänskligheten, mellan Gud och människan - varje mänsklig varelse. Detta förbund, lika gammalt som människan - det går tillbaka till själva skapelsens mysterium - och därefter många gånger förnyat med ett enda utvalt folk, är likaså det nya och definitiva förbundet, som upprättades där på Golgata, Den är inte begränsad till ett enda folk, till Israel, utan är öppen för var och en.

Vad säger då Kristi kors till oss, det kors som på sätt och vis är det sista ordet i hans messianska budskap och mission? Och ändå är detta ännu inte förbundets Guds ord: det kommer att uttalas i gryningen när först kvinnorna och sedan apostlarna kommer till den korsfäste Kristi grav, ser graven tom och för första gången hör budskapet: "Han är uppstånden." De kommer att upprepa detta budskap för de andra och kommer att vara vittnen om den uppståndne Kristus. Men även i detta förhållande av Guds Son förblir korset, det kors som – genom hela det messianska vittnesbördet från människan Sonen, som led döden på det – talar och aldrig upphör att tala om Gud Fadern, som är absolut trogen sin eviga kärlek till människan, eftersom han "så älskade världen" –

alltså människan i världen – att "han gav sin enfödde Son, att var och en som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv."⁷⁸ Att tro på den korsfäste Sonen innebär att "se Fadern".⁷⁹ innebär att tro att kärleken är närvarande i världen och att denna kärlek är mer kraftfull än någon form av ondska som individer, mänskligheten eller världen är inblandade i. Att tro på denna kärlek är att tro på barmhärtighet. För barmhärtighet är en oundgänglig dimension av kärlek; Det är så att säga kärlekens andra namn och samtidigt det specifika sätt på vilket kärleken uppenbaras och verkställs i förhållande till verkligheten av det onda som finns i världen, som påverkar och belägrar människan, som till och med nästlar sig in i hennes hjärta och som kan få henne att "förgås i Gehenna".⁸⁰

8. Kärleken är mäktigare än döden, starkare än synden

Kristi kors på Golgata är också ett vittne om ondskans makt mot Guds Son, mot den som var den ende bland alla människobarn som av sin natur var absolut oskyldig och fri från synd, och vars ankomst till världen var obefläckad av Adams olydnad och arvet av arvsynden. Och här, just i honom, i Kristus, skipas rättvisa åt synden till priset av hans offer, av hans lydnad "ända till döden".⁸¹ Han som var utan synd, "Gud lät honom synda för vår skull".⁸² Rättvisa skipas också över döden, som från början av människans historia hade varit förbunden med synden. Döden har rättvisa skipats till priset av döden för den som var utan synd och som ensam var i stånd att – genom sin egen död – tillfoga död på död.⁸³ På så sätt är Kristi kors, på vilket Sonen, av samma väsen som Fadern, ger Gud full rättvisa, också en radikal uppenbarelse av barmhärtighet, eller snarare av den kärlek som går emot det som utgör själva roten till det onda i människans historia: mot synd och död.

Korset är Guds djupaste nedlåtenhet till människan och till det som människan – särskilt i svåra och smärtsamma stunder – ser som sitt olyckliga öde. Korset är som en beröring av evig kärlek på de mest smärtsamma såren i människans jordiska existens; Det är den fullständiga uppfyllelsen av det messianska program som Kristus en gång formulerade i synagogan i Nasaret⁸⁴ och upprepades sedan för de budbärare som Johannes Döparen hade sänt.⁸⁵ Enligt de ord som en gång skrevs i Jesajas profetia:⁸⁶ Detta program bestod i att uppenbara den barmhärtiga kärleken till de fattiga, de lidande och fångarna, till de blinda, de förtryckta och syndarna. I påskens mysterium överskrids gränserna för det många sidor av det onda, i vilket människan blir delaktig under sin jordiska existens: Kristi kors får oss i själva verket att förstå de djupaste rötterna till det onda, som är fixerade i synd och död; På så sätt blir korset ett eskatologiskt tecken. Endast i den eskatologiska uppfyllelsen och den definitiva förnyelsen av världen kommer kärleken att erövra, i alla de utvalda, de djupaste källorna till ondskan, och föra med sig livets och helighetens rike och den härliga odödligheten som sin fullt mogna frukt. Grunden för denna eskatologiska uppfyllelse finns redan i Kristi kors och i hans död. Det faktum att Kristus "uppstod på tredje dagen"⁸⁷ utgör det slutliga tecknet på det messianska uppdraget, ett tecken som fulländar hela uppenbarelsen av barmhärtig kärlek i en värld som är underkastad ondskan. Samtidigt utgör den det tecken som förutsäger "en ny himmel och en ny jord",⁸⁸ när Gud "torkar bort varje tår från deras ögon, skall det inte mer finnas någon död eller sorg, ingen gråt eller smärta, ty det som förr var är förgånget".⁸⁹

I den eskatologiska uppfyllelsen kommer barmhärtigheten att uppenbaras som kärlek, medan kärleken i den timliga fasen, i den mänskliga historien, som samtidigt är syndens och dödens historia, framför allt måste uppenbaras som barmhärtighet och också måste aktualiseras som barmhärtighet. Kristi messianska program, barmhärtighetens program, blir hans folks program, kyrkans program. I dess centrum finns alltid korset, för det är i korset som uppenbarelsen av den barmhärtiga kärleken når sin kulmination. Tills "det förra förgår"⁹⁰Korset kommer att förbli referenspunkten även för andra ord i Johannes Uppenbarelse: "Se, jag står vid dörren och bultar; Om någon hör min röst och öppnar dörren, skall jag gå in och äta med honom och han med mig."⁹¹På ett särskilt sätt uppenbarar Gud också sin barmhärtighet när han inbjuder människan att vara "barmhärtig" mot hans ende Son, den korsfäste.

Kristus, precis som den korsfäste, är Ordet som inte förgås,⁹²Och Han är den som står vid dörren och bultar i varje människas hjärta.⁹³utan att inskränka sin frihet, utan i stället söka hämta kärleken ur just denna frihet, som inte bara är en solidaritetshandling med den lidande Människosonen, utan också ett slags "barmhärtighet" som var och en av oss visar den evige Faderns Son. Skulle människans värdighet i hela detta messianska program från Kristus, i hela uppenbarelsen av barmhärtigheten genom korset, kunna respekteras och förädlas mer, ty när det gäller att få barmhärtighet är hon på sätt och vis den som samtidigt "visar barmhärtighet"? Med ett ord, är inte detta Kristi inställning till människan när han säger: "Som ni gjorde det med en av dessa minsta... du gjorde det mot mig"?⁹⁴Gör inte orden i bergspredikan: "Saliga är de barmhärtiga, ty de skall få barmhärtighet."⁹⁵i viss mening utgöra en syntes av hela de goda nyheterna, av hela det "underbara utbyte" (beundransvärt commercium) som däri? Detta utbyte är en lag om själva frälsningsplanen, en lag som är enkel, stark och samtidigt "lätt". När vi redan från början visar vad det "mänskliga hjärtat" är kapabelt till ("att vara barmhärtig"), uppenbarar inte dessa ord från bergspredikan i samma perspektiv Guds djupa mysterium: den outgrundliga enheten mellan Fadern, Sonen och den Helige Ande, i vilken kärleken, som innehåller rättvisa, sätter barmhärtigheten i rörelse, som i sin tur uppenbarar rättvisans fullkomlighet?

Påskens mysterium är Kristus på toppen av uppenbarelsen av Guds outgrundliga mysterium. Det är just då som de ord som uttalas i det övre rummet uppfylls fullständigt: "Den som har sett mig, han har sett Fadern."⁹⁶Faktum är att Kristus, som Fadern "inte skonade"⁹⁷för människans skull, och som i sitt lidande och i korsets plåga inte fick mänsklig barmhärtighet,

har i sin uppståndelse uppenbarat fullheten av den kärlek som Fadern har till honom och i honom till alla människor. "Han är inte de dödas Gud, utan de levandes."⁹⁸ I sin uppståndelse har Kristus uppenbarat den barmhjärtiga kärlekens Gud, just därför att han accepterade korset som vägen till uppståndelsen. Och det är av den anledningen som vår tro och vårt hopp – när vi minns Kristi kors, hans lidande och död – är centrerat på den Uppståndne: på den Kristus som "på kvällen den dagen, den första dagen i veckan, ... stod bland dem" i det övre rummet, "där lärjungarna befann sig ... andades på dem och sade till dem: 'Ta emot den helige Ande. Om ni förlåter någons synder, så är de förlåtna; Om ni håller fast vid någons synder, så blir de bevarade.'"⁹⁹

Här är Guds Son, som i sin uppståndelse på ett radikalt sätt upplevde den barmhärtighet som visades honom själv, det vill säga Faderns kärlek som är starkare än döden. Och det är också samme Kristus, Guds Son, som i slutet av sitt messianska uppdrag – och i viss mening även bortom slutet – uppenbarar sig som den outtömliga källan till barmhärtighet, till samma kärlek som i ett senare perspektiv av frälsningens historia i kyrkan för evigt ska bekräftas som mäktigare än synden. Påsken Kristus är den definitiva inkarnationen av barmhärtigheten, dess levande tecken i frälsningshistorien och i eskatologin. I samma anda lägger påskens liturgi på våra läppar psalmens ord: *Misericordias Domini in aeternum cantabo.*¹⁰⁰

9. Barmhärtighetens moder

Dessa kyrkans ord under påsken är i fullheten av sitt profetiska innehåll ett eko av de ord som Maria yttrade under sitt besök hos Elisabet, Sakarjas hustru: "Hans barmhärtighet är ... från generation till generation."¹⁰¹ I själva inkarnationens ögonblick öppnar dessa ord upp ett nytt perspektiv på frälsningshistorien. Efter Kristi uppståndelse är detta perspektiv nytt både på det historiska och det eskatologiska planet. Från den tiden och framåt finns det en följd av nya generationer av individer i den ofantliga människofamiljen, i ständigt ökande dimensioner; Det finns också en följd av nya generationer av Guds folk, märkta med korsets och uppståndelsens tecken och "förseglade"¹⁰² med tecknet för Kristi påskmysterium, den absoluta uppenbarelsen av den barmhärtighet som Maria förkunnade på tröskeln till sin släktings hus: "Hans barmhärtighet är... från generation till generation."¹⁰³

Maria är också den som fick barmhärtighet på ett särskilt och exceptionellt sätt, som ingen annan människa har fått. Samtidigt, fortfarande på ett exceptionellt sätt, gjorde hon det möjligt att genom sitt hjärtas uppoffring själv delta i

uppenbarandet av Guds barmhärtighet. Detta offer är intimt förknippat med hennes Sons kors, vid vars fot hon skulle stå på Golgata. Hennes offer är en unik delaktighet i barmhärtighetens uppenbarelse, det vill säga en delaktighet i Guds absoluta trohet mot sin egen kärlek, mot det förbund som han ville från evighet och som han ingick i tid med människan, med folket, med mänskligheten; Det är en delaktighet i den uppenbarelse som slutgiltigt uppfylldes genom korset. Ingen har i samma grad som den korsfästes moder upplevt korsets mysterium, det överväldigande mötet mellan gudomlig transcendent rättvisa och kärlek: den "kyss" som av barmhärtighet ges till rättvisan.¹⁰⁴ Ingen har så mycket som Maria tagit emot detta mysterium, denna verkligt gudomliga dimension av den återlösning som åstadkoms på Golgata genom Sonens död, tillsammans med offret av hennes modershjärta, tillsammans med hennes definitiva "fiat".

Maria är alltså den som har den djupaste kunskapen om Guds barmhärtighets mysterium. Hon vet vad det kostar, hon vet hur bra det är. I denna mening kallar vi henne barmhärtighetens moder: vår Fru av barmhärtighet, eller den gudomliga barmhärtighetens moder; I var och en av dessa titlar finns en djup teologisk innebörd, för de uttrycker den speciella förberedelsen av hennes själ, av hela hennes personlighet, så att hon genom de komplexa händelserna kunde uppfatta först Israel, sedan av varje individ och av hela mänskligheten, den barmhärtighet som "från generation till generation"¹⁰⁵ människor blir delaktiga i enlighet med den eviga planen för den allra heligaste Treenigheten.

Ovanstående titlar, som vi tillskriver Guds Moder, talar dock huvudsakligen om henne som den korsfästa och uppståndnes moder; som Den som, efter att ha fått barmhärtighet på ett exceptionellt sätt, på ett lika exceptionellt sätt "förtjänar" denna barmhärtighet under hela sitt jordiska liv och, i synnerhet, vid foten av sin Sons kors; och slutligen som den som genom sin dolda och samtidigt ojämfröliga delaktighet i sin Sons messianska mission på ett särskilt sätt kallades att närma människorna den kärlek som Han hade kommit för att uppenbara: den kärlek som finner sitt mest konkreta uttryck gentemot de lidande, de fattiga, de som berövats sin egen frihet, de blinda, de förtryckta och syndarna, alldeles som Kristus talade om dem i Jesajas profetia, först i synagogan i Nasaret¹⁰⁶ och sedan som svar på frågan om Johannes Döparens budbärare.¹⁰⁷

Det var just denna "barmhärtiga" kärlek, som framför allt visar sig i kontakten med det moraliska och fysiska ondet, som hjärtat hos henne, som var den

korsfästes och uppståndnes moder, på ett enastående och exceptionellt sätt, som Maria hade del i. I henne och genom henne fortsätter denna kärlek att uppenbaras i kyrkans och mänsklighetens historia. Denna uppenbarelse är särskilt fruktbar därför att den i Guds Moder är baserad på hennes modershjertas unika takt, på hennes särskilda känslighet, på hennes särskilda förmåga att nå alla dem som lättast accepterar en moders barmhärtiga kärlek. Detta är ett av kristendomens stora livgivande mysterier, ett mysterium som är intimt förknippat med inkarnationens mysterium.

"Marias moderskap i nådens ordning", som Andra Vatikankonciliet förklarar, "varar utan avbrott från det samtycke som hon troget gav vid bebådelsen och som hon upprätthöll utan tvekan under korset, till den eviga uppfyllelsen av alla de utvalda. I själva verket har hon, när hon blivit upptagen till himlen, inte lagt detta frälsningens ämbete åt sidan, utan genom sin mångfaldiga förbön fortsätter hon att erhålla den eviga frälsningens nådegåvor för oss. Genom sin moderliga kärlek tar hon hand om sin Sons bröder, som fortfarande färdas på jorden omgivna av faror och svårigheter, tills de leds in i sitt välsignade hem."¹⁰⁸

VI. "BARMHÄRTIGHET... FRÅN GENERATION TILL GENERATION"

10. En bild av vår generation

Vi har all rätt att tro att också vår generation inkluderades i Guds Moders ord när hon förhärligade den barmhärtighet som delas "från generation till generation" av dem som låter sig ledas av gudsfruktan. Orden i Marias Magnificat har ett profetiskt innehåll som inte bara gäller Israels förflutna utan också hela Guds folks framtid på jorden. Faktum är att alla vi som nu lever på jorden är den generation som är medveten om att det tredje årtusendet närmar sig och som djupt känner av den förändring som sker i historien.

Den nuvarande generationen vet att den befinner sig i en privilegierad position: framstegen ger den oräknliga möjligheter som man inte kunde drömma om för bara några årtionden sedan. Människans kreativa verksamhet, hennes intelligens och hennes arbete har medfört djupgående förändringar såväl inom vetenskap och teknik som inom det sociala och kulturella livet. Människan har utvidgat sin makt över naturen och har förvärvat djupare kunskap om lagarna för socialt beteende. Han har sett hinder och avstånd mellan individer och nationer upplösas eller krympa genom en ökad känsla för vad som är

universellt, genom en klarare medvetenhet om människosläktets enhet, genom acceptandet av ömsesidigt beroende i äkta solidaritet, och genom önskan och möjligheten att knyta kontakt med sina bröder och systrar bortom artificiella geografiska uppdelningar och nationella eller rasliga gränser. Särskilt dagens ungdomar vet att vetenskapens och teknikens framsteg inte bara kan leda till nya materiella varor utan också till ett bredare utbyte av kunskap. De utomordentliga framsteg som gjorts på området för information och databehandling kommer till exempel att öka människans kreativa kapacitet och ge tillgång till andra folks intellektuella och kulturella rikedomar. Nya kommunikationstekniker kommer att uppmuntra till ett ökat deltagande i evenemang och ett bredare utbyte av idéer. De biologiska, psykologiska och sociala vetenskapens landvinningar kommer att hjälpa människan att bättre förstå sitt eget väsens rikedomar. Det är sant att detta framsteg alltför ofta fortfarande är ett privilegium för de industrialiserade länderna, men det kan inte förnekas att utsikterna att göra det möjligt för varje folk och varje land att dra nytta av dem för länge sedan har upphört att vara en ren utopi, när det finns en verklig politisk önskan om det.

Men vid sidan av allt detta, eller snarare som en del av det, finns det också de svårigheter som uppstår när det finns tillväxt. Det finns en oro och en känsla av maktlöshet inför det djupa svar som människan vet att hon måste ge. Bilden av världen i dag innehåller också skuggor och obalanser som inte alltid bara är ytliga. Andra Vatikanconciliets pastoralkonstitution *Gaudium et spes* är förvisso inte det enda dokument som behandlar livet för denna generation, men det är ett dokument av särskild betydelse. "Den dikotomi som påverkar den moderna världen", läser vi i den, "är i själva verket ett symptom på en djupare dikotomi som finns i människan själv. Han är mötesplatsen för många motstridiga krafter. I sitt tillstånd som skapad varelse är hon underkastad tusen brister, men känner sig obunden i sina böjelser och bestämd till en högre livsform. Söndersliten av ett virrvarr av bekymmer tvingas han välja mellan dem och förkasta några av dem. Än värre, svag och syndig som han är, gör han ofta just det han hatar och gör inte vad han vill. Och så känner han sig splittrad, och resultatet blir en mängd disharmonier i det sociala livet."¹⁰⁹

Mot slutet av den inledande framställningen läser vi: "... Inför den moderna utvecklingen finns det en växande skara människor som ställer de mest grundläggande av alla frågor eller som ser dem med en skarpare insikt: Vad är människan? Vad är meningen med lidande, ondska, död, som inte har

elimineras genom alla dessa framsteg? Vad är syftet med dessa bedrifter, som köpts till ett så högt pris?"¹¹⁰

Har denna bild av spänningar och hot som präglar vår epok blivit mindre oroande under de femton år som gått sedan Andra Vatikankonciliet slut? Det verkar inte så. Tvärtom har de spänningar och hot som i rådets dokument endast tycks vara skisserade och inte på djupet manifesteras alla de faror som döljer sig i dem uppenbarats tydligare under dessa år. De har på ett annat sätt bekräftat denna fara och tillåter oss inte att hysa det förflutnas illusioner.

11. Källor till oro

I vår värld ökar alltså känslan av att vara under hot. Det finns en ökning av den existentiella rädslan som är särskilt, som jag sade i encyklikan *Redemptor hominis*, kopplad till utsikten till en konflikt som med tanke på dagens atomlager skulle kunna innebära en partiell självförstörelse av mänskligheten. Men hotet handlar inte bara om vad människor kan göra mot människor med hjälp av de medel som den militära tekniken tillhandahåller. Det handlar också om många andra faror, som framkallas av ett materialistiskt samhälle, som – trots "humanistiska" deklARATIONER – accepterar tingens företräde framför personerna. Den nutida människan fruktar därför att individer och miljö, samhällen, samhällen och nationer kan falla offer för maktmissbruk av andra individer, miljöer och samhällen genom att använda de medel som uppfunnits av denna typ av samhälle. Vårt århundrades historia erbjuder många exempel på detta. Trots alla uttalanden om människans rättigheter i hennes integrerade dimension, det vill säga i hennes kroppsliga och andliga existens, kan vi inte säga att dessa exempel bara tillhör det förflutna.

Människan fruktar med rätta att falla offer för ett förtryck som kommer att beröva henne hennes inre frihet, möjligheten att uttrycka den sanning som hon är övertygad om, den tro hon bekänner sig till, förmågan att lyda samvetets röst som talar om för henne den rätta vägen att följa. De tekniska medel som står till det moderna samhällets förfogande döljer inom sig inte bara möjligheten till självförstörelse genom militär konflikt, utan också möjligheten av ett "fredligt" underkuvande av individer, av miljöer, av hela samhällen och av nationer, som av en eller annan anledning kan visa sig vara obekvämt för dem som har de nödvändiga medlen och är beredda att använda dem utan skrupler. Ett exempel är den fortsatta förekomsten av tortyr, som systematiskt används av myndigheter som ett medel för dominans och politiskt förtryck och som utövas av underordnade ostraffat.

Tillsammans med medvetenheten om det biologiska hotet finns det därför en växande medvetenhet om ytterligare ett hot, ännu mer destruktivt för det som i grunden är mänskligt, det som är intimt förknippat med människans värdighet och hans eller hennes rätt till sanning och frihet.

Allt detta sker mot bakgrund av den gigantiska ånger som orsakas av det faktum att samma mänskliga familj, sida vid sida med rika och överflödande människor och samhällen, som lever i överflöd och styrs av konsumism och nöjen, innehåller individer och grupper som lider av hunger. Det finns spädbarn som dör av hunger inför sina mödrars ögon. I olika delar av världen, i olika socioekonomiska system, finns det hela områden av fattigdom, brist och underutveckling. Detta faktum är allmänt känt. Ojämlikheten mellan individer och mellan nationer inte bara existerar fortfarande; Den ökar. Det händer fortfarande att det vid sidan av dem som är rika och lever i överflöd finns de som lever i nöd, lider av elände och ofta faktiskt dör av hunger; Och deras antal uppgår till tiotals, till och med hundratals miljoner. Det är därför som moralisk oro är förutbestämd att bli ännu mer akut. Det är uppenbart att en grundläggande defekt, eller snarare en serie defekter, ja ett defekt maskineri, är roten till den samtida ekonomin och den materialistiska civilisationen, som inte tillåter den mänskliga familjen att bryta sig loss från sådana radikalt orättvisa situationer.

Denna bild av dagens värld där det finns så mycket ondska, både fysisk och moralisk, att den blir en värld som är insnärjd i motsägelser och spänningar, och som samtidigt är full av hot mot mänsklig frihet, samvete och religion – den bilden förklarar den oro som den samtida människan känner. Denna oro upplevs inte bara av dem som är missgynnade eller förtryckta, utan också av dem som besitter privilegier som rikedom, framsteg och makt. Och även om det inte råder någon brist på människor som försöker förstå orsakerna till denna oro, eller försöker reagera mot den med de tillfälliga medel som tekniken, rikedomen eller makten erbjuder, så är denna oro i djupet av den mänskliga anden starkare än alla tillfälliga medel. Denna oro oroar - som Andra Vatikanconciliets analyser med rätta påpekade - de grundläggande problemen i hela den mänskliga existensen. Den är förbunden med själva känslan av människans existens i världen och är en oro för människans och hela mänsklighetens framtid. Det kräver beslutsamma lösningar, som nu verkar tvinga sig på den mänskliga rasen.

12. Räcker det med rättvisa?

Det är inte svårt att se att rättskänslan i den moderna världen har återuppväckts i stor skala; Och detta understryker utan tvivel det som strider mot rättvisan i förhållandet mellan individer, sociala grupper och "klasser", mellan enskilda folk och stater, och slutligen mellan hela politiska system, ja mellan vad som kallas "världar". Denna djupa och varierade riktning, på vars grundval det samtida mänskliga samvetet har lagt rättvisa, ger bevis på den etiska karaktären av de spänningar och kamper som genomsyrar världen.

Kyrkan delar med vår tids människor denna djupa och brinnande längtan efter ett liv som är rättvist i alla avseenden, och hon underlåter inte heller att undersöka de olika aspekterna av det slags rättvisa som människors och samhällets liv kräver. Detta bekräftas av den katolska socialläran, som i hög grad utvecklades under förra århundradet. I linje med denna lära fortgår fostran och formande av det mänskliga samvetet i rättvisans anda, och även enskilda företag, särskilt inom området för lekmännens apostolat, som utvecklas i just denna anda.

Och ändå skulle det vara svårt att inte lägga märke till att program som utgår från idén om rättvisa och som borde bidra till dess förverkligande bland individer, grupper och mänskliga samhällen, i praktiken lider av förvrängningar. Även om de fortsätter att vädja till idén om rättvisa, visar erfarenheten ändå att andra negativa krafter har tagit överhanden över rättvisan, såsom illvilja, hat och till och med grymhet. I sådana fall blir önskan att förinta fienden, begränsa hans frihet eller till och med tvinga honom till totalt beroende det grundläggande motivet för handling; Och detta står i kontrast till rättvisans innersta väsen, som till sin natur tenderar att skapa jämlikhet och harmoni mellan parterna i konflikten. Denna typ av missbruk av idén om rättvisa och den praktiska förvrängningen av den visar hur långt mänskligt handlande kan avvika från själva rättvisan, även när det utförs i rättvisans namn. Det var inte förgäves som Kristus utmanade sina åhörare, som var trogna Gamla testamentets lära, för deras inställning som kom till uttryck i orden: Öga för öga och tand för tand."¹¹¹ Detta var den form av förvanskning av rättvisan som rådde på den tiden. Och dagens former fortsätter att modelleras efter det. Det är i själva verket uppenbart att grannen i namn av en påstådd rättvisa (till exempel historisk rättvisa eller klassrättvisa) ibland förgörs, dödas, berövas sin frihet eller berövas sina grundläggande mänskliga rättigheter. Erfarenheten från det förflutna och från vår egen tid visar att det inte räcker med enbart

rättvisa, att den till och med kan leda till att man förnekar och förstör sig själv, om inte den djupare kraften, som kärleken är, tillåts forma det mänskliga livet i dess olika dimensioner. Det är just historiska erfarenheter som bland annat har lett fram till formuleringen av talesättet: *summum ius, summa iniuria*. Detta uttalande förringar inte värdet av rättvisa och minimerar inte betydelsen av den ordning som bygger på den; Den visar bara på ett annat sätt nödvändigheten av att ur andens krafter, som bestämmer själva rättvisans ordning, en makt som är ännu djupare.

Kyrkan, som för sina ögon har bilden av den generation vi tillhör, delar den oro som så många av vår tids människor känner sig illa till vid. Dessutom kan man inte undgå att oroas av nedgången för många grundläggande värden, som utgör ett obestridligt gott inte bara för den kristna moralen utan helt enkelt för den mänskliga moralen, för den moraliska kulturen: dessa värden inkluderar respekt för det mänskliga livet från befruktningsögonblicket, respekt för äktenskapet i dess oupplösliga enhet och respekt för familjens stabilitet. Moralisk släpphänthet slår särskilt till på detta ytterst känsliga område av livet och samhället. Hand i hand med detta går sanningens kris i mänskliga relationer, bristen på ansvar för vad man säger, det rent utilitaristiska förhållandet mellan individ och individ, förlusten av känslan för det autentiska gemensamma bästa och den lätthet med vilken detta goda alieneras. Slutligen har vi "avsakraliseringen" som ofta övergår i "avhumanisering": individen och samhället för vilket ingenting är "heligt" lider av moraliskt förfall, trots skenet.

VII. GUDS BARMHÄRTIGHET I KYRKANS MISSION

I samband med denna bild av vårt släkte, en bild som inte kan undgå att väcka djup oro, kommer jag åter att tänka på de ord som på grund av Guds Söns inkarnation genljöd i Marias Magnificat och som sjunger om "barmhärtighet från släkte till släkte". Vår tids kyrka, som ständigt begrundar vältaligheten i dessa inspirerade ord och tillämpar dem på den stora människofamiljens lidanden, måste bli mer specifikt och djupt medveten om behovet av att vittna i hela sitt uppdrag till Guds barmhärtighet och följa i fotspåren av det gamla och det nya förbundets tradition. och framför allt av Jesus Kristus själv och hans apostlar. Kyrkan måste vittna om Guds barmhärtighet som uppenbaras i Kristus, i hela hans mission som Messias, och i första hand bekänna den som en trons frälsande sanning och som nödvändig för ett liv i harmoni med tron, och sedan försöka införa den och göra den inkarnerad både i sina troendes liv och

så långt det är möjligt i alla människor av god vilja. Slutligen har kyrkan – som bekänner sin barmhärtighet och alltid förblir trogen den – rätten och plikten att åkalla Guds barmhärtighet, bönfälla om den inför alla yttringar av fysisk och moralisk ondska, inför alla de hot som fördunklar hela horisonten för mänsklighetens liv idag.

13. Kyrkan bekänner Guds barmhärtighet och förkunnar den

Kyrkan måste bekänna och förkunna Guds barmhärtighet i all dess sanning, så som den har överlämnats till oss genom uppenbarelse. Vi har på de föregående sidorna i detta dokument försökt att ge åtminstone en översikt över denna sanning, som finner ett så rikt uttryck i hela den Heliga Skrift och i den heliga traditionen. I kyrkans dagliga liv genljuder sanningen om Guds barmhärtighet, som uttrycks i Bibeln, som ett ständigt eko genom de många läsningarna i den heliga liturgin. Den autentiska känslan av tro hos Guds folk uppfattar denna sanning, vilket framgår av olika uttryck för personlig och samhällelig fromhet. Det skulle naturligtvis vara svårt att ge en lista eller sammanfattning av dem alla, eftersom de flesta av dem är livfullt inristade i djupet av människors hjärtan och sinnen. En del teologer hävdar att barmhärtigheten är den största av Guds egenskaper och fullkomlighet, och Bibeln, traditionen och hela Guds folks trosliv ger särskilda bevis för detta. Det är här inte fråga om fulländningen av Guds outgrundliga väsen i själva gudomlighetens mysterium, utan om den fullkomlighet och egenskap varigenom människan i sin tillvaros intima sanning möter den levande Guden särskilt nära och särskilt ofta. I harmoni med Kristi ord till Filippus,¹¹²"visionen av Fadern" – en vision av Gud genom tro finner just i mötet med hans barmhärtighet ett unikt ögonblick av inre enkelhet och sanning, liknande det som vi upptäcker i liknelsen om den förlorade sonen.

"Den som har sett mig, han har sett Fadern."¹¹³Kyrkan bekänner Guds barmhärtighet, kyrkan lever av den i hennes breda troserfarenhet och även i hennes lära, i ständig kontemplation över Kristus, koncentrerad på honom, på hans liv och på hans evangelium, på hans kors och uppståndelse, på hela hans mysterium. Allt som utgör Kristi "vision" i kyrkans levande tro och lära för oss närmare "Faderns vision" i hans barmhärtighets helighet. Kyrkan tycks på ett särskilt sätt bekänna Guds barmhärtighet och vörda den när hon vänder sig till Kristi hjärta. I själva verket är det just detta närmande till Kristus i Hans Hjärtas mysterium som gör det möjligt för oss att dröja vid denna punkt – en punkt som på sätt och vis är central och också mest tillgänglig på det mänskliga planet

– i uppenbarelsen av Faderns barmhärtiga kärlek, en uppenbarelse som utgjorde det centrala innehållet i Människosonens messianska mission.

Kyrkan lever ett autentiskt liv när hon bekänner och förkunnar barmhärtighet – Skaparens och Återlösarens mest häpnadsväckande egenskap – och när hon för människor närmare källorna till Frälsarens barmhärtighet, som hon är förvaltare och utdelare. Av stor betydelse på detta område är ständig meditation över Guds ord, och framför allt medvetet och moget deltagande i eukaristin och i botens eller försoningens sakrament. Eukaristin för oss allt närmare den kärlek som är mäktigare än döden: "Ty så ofta vi äter detta bröd och dricker denna kalk", förkunnar vi inte bara Återlösarens död utan också hans uppståndelse, "tills han kommer" i härlighet.¹¹⁴ Samma eukaristiska rit, som firas till minne av honom som i sitt messianska uppdrag uppenbarade Fadern för oss genom sina ord och sitt kors, vittnar om den outtömliga kärlek i kraft av vilken han alltid vill vara förenad med oss och närvarande mitt ibland oss och komma för att möta varje mänskligt hjärta. Det är botens eller försoningens sakrament som bereder vägen för varje individ, även för dem som är nedtyngda av stora fel. I detta sakrament kan varje människa uppleva barmhärtighet på ett unikt sätt, det vill säga den kärlek som är mäktigare än synden. Detta har redan talats om i encyklikan *Redemptor hominis*; Men det är på sin plats att än en gång återvända till detta grundläggande tema.

Det är just för att synden finns i världen, som "Gud älskade så mycket... att han utgav sin enfödde Son",¹¹⁵ den Gud, som "är kärlek",¹¹⁶ kan inte uppenbara sig på annat sätt än som barmhärtighet. Detta motsvarar inte bara den djupaste sanningen om den kärlek som Gud är, utan också hela den inre sanningen om människan och om den värld som är människans temporära hemland.

Barmhärtigheten i sig själv, som en fullkomlighet av den oändlige Guden, är också oändlig. Därför är också Faderns beredskap att ta emot de förlorade barnen som återvänder till hans hem oändlig och outtömlig. Oändlig är den förlåtelsens beredvillighet och kraft som ständigt flödar ur det förunderliga värdet av Sonens offer. Ingen mänsklig synd kan råda över denna makt eller ens begränsa den. För människans del är det bara en brist på god vilja som kan begränsa den, en brist på beredskap att omvända sig och omvända sig, med andra ord att framhärda i envishet, att motsätta sig nåd och sanning, särskilt inför vittnesbördet om korset och Kristi uppståndelse.

Därför bekänner och förkunnar kyrkan omvändelse. Omvändelse till Gud består alltid i att upptäcka hans barmhärtighet, det vill säga i att upptäcka den kärlek

som är tålmodig och vänlig¹¹⁷så som endast Skaparen och Fadern kan vara; den kärlek till vilken "vår Herre Jesu Kristi Gud och Fader"¹¹⁸är trogen till de yttersta konsekvenserna i historien om sitt förbund med människan; ända till korset och till Sonens död och uppståndelse. Omvändelsen till Gud är alltid frukten av återupptäckten av denne Fader, som är rik på barmhärtighet.

Autentisk kunskap om barmhärtighetens Gud, den ömma kärlekens Gud, är en ständig och outtömlig källa till omvändelse, inte bara som en tillfällig inre handling utan också som en permanent attityd, som ett sinnestillstånd. De som lär känna Gud på detta sätt, som "ser" honom på detta sätt, kan bara leva i ett tillstånd av ständig omvändelse till honom. De lever därför i statu conversionis; Och det är detta tillstånd av omvändelse som utmärker det djupaste elementet i varje mans och kvinnas pilgrimsfärd på jorden in statu viatoris. Det är uppenbart att kyrkan bekänner Guds barmhärtighet, uppenbarad i den korsfäste och uppståndne Kristus, inte bara genom hennes läras ord, utan framför allt genom den djupaste pulsen i hela Guds folks liv. Genom detta vittnesbörd om livet fullgör kyrkan det uppdrag som är tillägnat Guds folk, det uppdrag som är att delta i och på sätt och vis en fortsättning på Kristi egen messianska mission.

Den nutida kyrkan är djupt medveten om att den endast på grundval av Guds barmhärtighet kommer att kunna utföra de uppgifter som härrör från Andra Vatikankonciliets undervisning och i första hand den ekumeniska uppgiften som syftar till att förena alla dem som bekänner Kristus. När kyrkan gör många ansträngningar i denna riktning, bekänner hon med ödmjukhet att endast den kärlek som är mäktigare än den mänskliga splittringens svaghet definitivt kan åstadkomma den enhet som Kristus bad Fadern om och som Anden aldrig upphör att bönfälla oss om "med suckar som är för djupa för att kunna beskrivas".¹¹⁹

14. Kyrkan strävar efter att omsätta barmhärtigheten i praktiken

Jesus Kristus lärde att människan inte bara tar emot och upplever Guds barmhärtighet, utan att hon också är kallad att "visa barmhärtighet" mot andra: "Saliga är de barmhärtiga, ty de skall få barmhärtighet."¹²⁰Kyrkan ser i dessa ord en uppmaning till handling, och hon försöker visa barmhärtighet. Alla saligprisningarna i bergspredikan visar vägen till omvändelse och bättring i livet, men den som handlar om dem som är barmhärtiga är särskilt talande i detta avseende. Människan når fram till Guds barmhärtiga kärlek, hans

barmhärtighet, till den grad att hon själv förvandlas i en anda av denna kärlek till sin nästa.

Denna autentiskt evangeliska process är inte bara en andlig förvandling som förverkligas en gång för alla: det är en hel livsstil, ett väsentligt och kontinuerligt kännetecken för den kristna kallelsen. Den består i det ständiga utforskandet och den uthålliga praktiken av kärleken som en förenande och även upplyftande kraft trots alla svårigheter av psykologisk eller social natur: det är i själva verket fråga om en barmhärtig kärlek som till sitt väsen är en skapande kärlek. I ömsesidiga relationer mellan människor är den barmhärtiga kärleken aldrig en ensidig handling eller process. Till och med i de fall där allt tycks tyda på att endast den ena parten ger och ger, och den andra bara tar emot och tar (till exempel i fallet med en läkare som ger behandling, en lärare som undervisar, föräldrar som stöder och uppfostrar sina barn, en välgörare som hjälper de behövande), är i verkligheten den som ger alltid också en förmånstagare. I vilket fall som helst kan han också lätt finna sig själv i samma situation som den som tar emot, som får en förmån, som upplever barmhärtig kärlek; Han kan också bli föremål för barmhärtighet.

I denna mening är den korsfäste Kristus för oss den mest upphöjda modellen, inspirationen och uppmuntran. När vi grundar oss på denna oroväckande modell kan vi med all ödmjukhet visa barmhärtighet mot andra, i vetskap om att Kristus tar emot den som om den hade visats för honom själv.¹²¹ På grundval av denna modell måste vi också ständigt rena alla våra handlingar och alla våra avsikter där barmhärtighet förstås och praktiseras på ett ensidigt sätt, som något gott som görs mot andra. En handling av barmhärtig kärlek är bara en sådan när vi i det ögonblick vi utför den är djupt övertygade om att vi samtidigt får barmhärtighet från de människor som tar emot den från oss. Om denna bilaterala och ömsesidiga kvalitet saknas, är våra handlingar ännu inte verkliga barmhärtighetshandlingar, inte heller har den omvändelse som Kristus har visat oss vägen till genom sina ord och sitt exempel, ända till korset, ännu inte helt och fullt delaktigt i den magnifika källan till barmhärtig kärlek som har uppenbarats för oss av honom.

Den väg som Kristus visade oss i bergspredikan med saligheten om dem som är barmhärtiga är alltså mycket rikare än vad vi ibland finner i vanliga människors åsikter om barmhärtighet. Dessa åsikter ser barmhärtighet som en ensidig handling eller process, som förutsätter och upprätthåller ett visst avstånd mellan den som utövar barmhärtighet och den som drar nytta av den, mellan

den som gör gott och den som tar emot den. Därav försöket att befria mellanmänskliga och sociala relationer från barmhärtighet och att grunda dem enbart på rättvisa. Men sådana åsikter om barmhärtighet misslyckas med att se det grundläggande sambandet mellan barmhärtighet och rättvisa som talas om i hela den bibliska traditionen, och framför allt i Jesu Kristi messianska mission. Sann barmhärtighet är, så att säga, den djupaste källan till rättvisa. Om rättvisan i sig själv är lämplig för "medling" mellan människor angående den ömsesidiga fördelningen av objektiva ägodelar på ett rättvist sätt, så är kärleken och endast kärleken (inklusive den vänliga kärlek som vi kallar "barmhärtighet") i stånd att återföra människan till sig själv.

Barmhärtigheten, som är sant kristen, är också i en viss mening den fullkomligaste inkarnationen av "jämlikheten" mellan människorna, alltså också den mest fullkomliga inkarnationen av rättvisan, såtillvida rättvisan strävar efter samma resultat inom sitt eget område. Men den jämlighet som rättvisan medför är begränsad till det objektiva och yttre goda, medan kärlek och barmhärtighet gör att människor möts i det värde som är människan själv, med den värdighet som är tillbörlig för henne. Samtidigt är "jämlighet" mellan människor genom "tålmodig och vänlig" kärlek¹²² tar inte bort skillnader: den som ger blir mer generös när han samtidigt känner sig gynnad av att personen tar emot hans gåva; och vice versa, den person som tar emot gåvan med medvetenheten om att han också gör gott genom att ta emot den, på sitt eget sätt tjänar den stora saken för personens värdighet; Och detta bidrar till att förena människor på ett djupare sätt.

På så sätt blir barmhärtighet en oundgänglig beståndsdel för att forma ömsesidiga relationer mellan människor, i en anda av djupaste respekt för det som är mänskligt, och i en anda av ömsesidigt broderskap. Det är omöjligt att upprätta ett sådant band mellan människor, om de vill reglera sina inbördes förhållanden enbart i enlighet med rättvisans mått. På varje område av mellanmänskliga relationer måste rättvisan så att säga i betydande utsträckning "korrigeras" genom den kärlek som, som Paulus förklarar, "är tålmodig och vänlig" eller, med andra ord, har den barmhärtiga kärlekens egenskaper, som är så mycket av evangeliets och kristendomens väsen. Låt oss vidare komma ihåg att barmhärtig kärlek också innebär den hjärtliga ömhet och känslighet som det så värtaligt talas om i liknelsen om den förlorade sonen.¹²³ och även i liknelserna om det förlorade fåret och det förlorade myntet.¹²⁴ Följaktligen är barmhärtig kärlek i högsta grad oundgänglig mellan

dem som står varandra närmast: mellan män och hustrur, mellan föräldrar och barn, mellan vänner; Och den är outhärlig i utbildning och i pastoralt arbete.

Dess verksamhetsområde är dock inte begränsat till detta. Om Paulus VI mer än en gång pekade på kärlekens civilisation"¹²⁵som det mål som alla ansträngningar på det kulturella och sociala området samt på det ekonomiska och politiska området bör sträva mot. Det måste tilläggas att detta goda aldrig kommer att uppnås om vi i vårt tänkande och handlande när det gäller det mänskliga samhällets vidsträckta och komplexa områden stannar vid kriteriet "öga för öga, tand för tand"¹²⁶Och försök inte att förvandla den till dess väsen genom att komplettera den med en annan ande. Förvisso leder Andra Vatikanconciliet oss också i denna riktning, när det upprepade gånger talar om behovet av att göra världen mer mänsklig.¹²⁷och säger att förverkligandet av denna uppgift är just kyrkans uppgift i den moderna världen. Samhället kan bara bli allt mer mänskligt om vi inför inte bara rättvisa, utan också den "barmhärtiga kärlek" som utgör evangeliets messianska budskap.

Samhället kan bli "allt mer mänskligt" först när vi i alla de ömsesidiga relationer som utgör dess moraliska sida inför förlåtelsens ögonblick, som är så mycket av evangeliets väsen. Förlåtelsen visar att det finns en kärlek i världen som är mäktigare än synden. Förlåtelse är också den grundläggande förutsättningen för försoning, inte bara i förhållandet mellan Gud och människan, utan också i relationer mellan människor. En värld från vilken förlåtelsen eliminerades skulle inte vara något annat än en värld av kall och känslolös rättvisa, i vars namn varje person skulle hävda sina egna rättigheter gentemot andra; De olika slag av själviskhet som ligger latent i människan skulle förvandla livet och det mänskliga samhället till ett system av förtryck av de svaga av de starka, eller till en arena för ständiga stridigheter mellan en grupp och en annan.

Av denna anledning måste kyrkan betrakta det som en av sina viktigaste uppgifter – i varje skede av historien och särskilt i vår moderna tid – att förkunna och levandegöra barmhärtighetens mysterium, som är ytterst uppenbart i Jesus Kristus. Inte bara för kyrkan själv som de troendes gemenskap, utan i viss mening också för hela mänskligheten, är detta mysterium källan till ett liv som skiljer sig från det liv som kan byggas av människan, som är utsatt för de förtryckande krafterna från den trefaldiga begäret som verkar inom henne.¹²⁸Det är just i detta mysteriums namn som Kristus lär oss att alltid förlåta. Hur ofta upprepar vi inte orden i den bön som han själv lärde oss och ber "förlåt oss våra överträdelser liksom vi förlåter dem

som syndar mot oss", vilket betyder dem som är skyldiga till något i vår aktning¹²⁹ Det är sannerligen svårt att uttrycka det djupa värdet av den attityd som dessa ord beskriver och inskräper. Hur många saker säger inte dessa ord till varje individ om andra och också om sig själv. Medvetandet om att vara inkräktare mot varandra går hand i hand med uppmaningen till broderlig solidaritet, som Paulus uttryckte i sin koncisa uppmaning att "ha överseende med varandra i kärlek".¹³⁰ Vilken lektion i ödmjukhet finns här inte när det gäller människan, både när det gäller ens nästa och sig själv: Vilken skola av god vilja för det dagliga livet, under de olika förhållandena i vår existens?

Kristus betonar så enträget behovet av att förlåta andra att när Petrus frågade honom hur många gånger han skulle förlåta sin nästa, svarade han med det symboliska talet "sjuttio gånger sju":¹³¹ vilket betyder att han måste kunna förlåta alla varje gång. Det är uppenbart att ett sådant generöst krav på förlåtelse inte upphäver de objektiva kraven på rättvisa. Rätt förstådd utgör rättvisan, så att säga, förlåtelsens mål. Inte på något ställe i evangeliets budskap betyder förlåtelse, eller barmhärtighet som dess källa, att man ger efter för det onda, för skandaler, för oförrätter eller förolämpningar. I vilket fall som helst är gottgörelse för ondska och skandal, kompensation för skada och gottgörelse för förolämpning villkor för förlåtelse.

På så sätt kommer rättvisans grundläggande struktur alltid in i barmhärtighetens sfär. Men barmhärtigheten har makt att förläna rättvisan ett nytt innehåll, som på det enklaste och fullständigaste sätt uttrycks i förlåtelsen. Förlåtelsen visar i själva verket att kärleken, utöver den process av "kompensation" och "vapenvila" som är specifik för rättvisan, är nödvändig, så att människan kan bekräfta sig själv som människa. Uppfyllandet av rättvisans betingelser är särskilt oundgängligt för att kärleken skall kunna uppenbara sin egen natur. När vi analyserar liknelsen om den förlorade sonen har vi redan fäst uppmärksamheten på det faktum att den som förlåter och den som blir förlåten möts på en väsentlig punkt, nämligen på en väsentlig punkt, nämligen på en punkt som inte kan gå förlorad och vars bekräftande, eller återupptäckt, är en källa till den största glädje.¹³²

Kyrkan betraktar med rätta det som sin plikt och syftet med sitt uppdrag att slå vakt om förlåtelsens äkthet, både i livet och i uppförandet och i utbildnings- och pastorsarbetet. Hon skyddar den helt enkelt genom att vakta dess källa, som är mysteriet med Guds egen barmhärtighet som uppenbaras i Jesus Kristus.

Grunden för kyrkans uppdrag, på alla de områden som det talas om i de talrika uttalandena från det senaste konciliet och i den månghundraåriga erfarenheten av apostolatet, är inget annat än att "ösa ur Frälsarens källor"¹³³ Det är detta som ger många riktlinjer för kyrkans uppdrag i enskilda kristnas liv, i enskilda samfund och också i hela Guds folk. Detta "ösregn ur Frälsarens källor" kan endast göras i den anda av fattigdom som vi är kallade till genom Herrens ord och exempel: "Ni har fått utan betalning, ni ger utan betalning."¹³⁴ På så sätt har på alla sätt i kyrkans liv och tjänst – genom den evangeliska fattigdomen hos hennes tjänare och förvaltare och hos hela folket, som vittnar om "sin Herres väldiga gärningar" – den Gud som är "rik på barmhärtighet" blivit ännu tydligare uppenbarad.

VIII. KYRKANS BÖN I VÅR TID

15. Kyrkan vädjar till Guds barmhärtighet

Kyrkan förkunnar sanningen om Guds barmhärtighet uppenbarad i den korsfäste och uppståndne Kristus, och hon bekänner den på olika sätt. Dessutom söker hon att utöva barmhärtighet mot människor genom människor, och hon ser i detta en oundgänglig förutsättning för omsorg om en bättre och "mänskligare" värld, idag och imorgon. Men inte vid någon tidpunkt och under ingen historisk period – särskilt inte i ett så kritiskt ögonblick som vårt eget – kan kyrkan glömma bönen som är ett rop på Guds barmhärtighet mitt i de många former av ondska som tynger mänskligheten och hotar den. Just detta är kyrkans grundläggande rättighet och plikt i Kristus Jesus, hennes rätt och plikt mot Gud och mot mänskligheten. Ju mer det mänskliga samvetet dukar under för sekulariseringen, förlorar sin känsla för själva innebörden av ordet "barmhärtighet", avlägsnar sig från Gud och fjärrar sig från barmhärtighetens mysterium, desto mer har kyrkan rätt och skyldighet att vädja till barmhärtighetens Gud "med höga rop".¹³⁵ Dessa "höga rop" bör vara kännetecknet för vår tids kyrka, rop som uttalas till Gud för att bönfälla om hans barmhärtighet, vars säkra manifestation hon bekänner och förkunnar redan ha kommit i den korsfäste och uppståndne Jesus, det vill säga i påskens mysterium. Det är detta mysterium som inom sig bär den mest fullständiga uppenbarelsen av barmhärtigheten, det vill säga av den kärlek som är mäktigare än döden, mäktigare än synden och allt ont, den kärlek som lyfter upp människan när hon faller ner i avgrunden och befriar henne från de största hoten.

Den moderna människan känner dessa hot. Vad som ovan sagts i detta avseende är endast en grov skiss. Den moderna människan undrar ofta ängsligt efter lösningen på de fruktansvärda spänningar som har byggts upp i världen och som snärjer in mänskligheten. Och om han ibland saknar mod att uttala ordet "barmhärtighet", eller om han i sitt samvete, som är tomt på religiöst innehåll, inte finner någon motsvarighet, så är inte behovet för kyrkan att uttala hans ord, inte bara i sitt eget namn utan också i alla vår tids mäns och kvinnors namn.

Allt vad jag har sagt i detta dokument om barmhärtighet bör därför ständigt förvandlas till en brinnande bön: till ett rop som bönfaller om barmhärtighet i enlighet med människans behov i den moderna världen. Må detta rop vara fullt av den sanning om barmhärtighet som har funnit ett så rikt uttryck i den Heliga Skrift och i Traditionen, liksom i det autentiska trons liv hos oräkneliga generationer av Guds folk. Låt oss med detta rop, liksom de heliga skriftskrivarna, åkalla den Gud som inte kan förakta något som Han har gjort.¹³⁶ den Gud som är trogen mot sig själv, mot sitt faderskap och sin kärlek. Och låt oss, liksom profeterna, vädja till den kärlek som har moderliga egenskaper och som, likt en mor, följer vart och ett av sina barn, varje förlorat får, även om de skulle uppgå till miljoner, även om ondskan i världen skulle segra över godheten, även om den nutida mänskligheten skulle förtjäna en ny "översvämning" på grund av sina synder. som en gång Noas släkte gjorde. Låt oss ta vår tillflykt till den faderliga kärlek som Kristus uppenbarade för oss i hans messianska mission, en kärlek som nådde sin kulmen i hans kors, i hans död och uppståndelse. Låt oss ta vår tillflykt till Gud genom Kristus, med tanke på Marias ord Magnificat, som förkunnar barmhärtighet "från släkte till släkte". Låt oss bönfälla Gud om barmhärtighet för den nuvarande generationen. Må kyrkan, som i Marias efterföljd också strävar efter att vara mänsklighetens andliga moder, i denna bön uttrycka sin moderliga omsorg och samtidigt sin tillitsfulla kärlek, den kärlek ur vilken det mest brännande behovet av bön föds.

Låt oss frambära våra böner, ledda av tron, av hoppet och av den kärlek som Kristus har planterat i våra hjärtan. Denna inställning är likaledes kärleken till Gud, som den moderna människan ibland har skilt långt från sig själv, gjort främmande för sig själv och på olika sätt förkunnat att Gud är "överflödig". Detta är därför kärleken till Gud, som den moderna människan djupt förkastar och som vi är beredda att ropa ut med Kristus på korset: "Fader, förlåt dem; ty de vet inte vad de gör."¹³⁷ Samtidigt är det kärlek till människor, till alla män och kvinnor utan några undantag eller uppdelningar: utan skillnader i ras, kultur,

språk eller världsåskådning, utan åtskillnad mellan vänner och fiender. Detta är kärlek till människor – den önskar allt verkligt gott för varje individ och för varje mänsklig gemenskap, varje familj, varje nation, varje social grupp, för unga människor, vuxna, föräldrar, de äldre – en kärlek till alla, utan undantag. Detta är kärlek, eller rättare sagt en angelägen omsorg om att tillförsäkra varje individ allt sant gott och att avlägsna och driva bort varje slag av ont.

Och om någon av våra samtida inte delar den tro och det hopp som leder mig, som Kristi tjänare och förvaltare av Guds hemligheter,¹³⁸ för att bönfälla om Guds barmhärtighet för mänskligheten i denna historiska stund, låt dem åtminstone försöka förstå orsaken till min oro. Den dikteras av kärleken till människan, till allt som är mänskligt och som, enligt intuitionen hos många av våra samtida, hotas av en oerhörd fara. Kristi mysterium, som uppenbarar för oss människans stora kallelse och som fick mig att i encyklikan *Redemptor hominis* betona hans ojämförliga värdighet, förpliktar mig också att förkunna barmhärtigheten som Guds barmhärtiga kärlek, uppenbarad i samma Kristi mysterium. Den förpliktar mig också att ta min tillflykt till denna barmhärtighet och be om den i detta svåra, kritiska skede i kyrkans och världens historia, när vi nu närmar oss slutet av det andra årtusendet.

I Jesu Kristi namn som korsfäst och uppstånden, i andan av Hans messianska mission, bestående i mänsklighetens historia, höjer vi våra röster och ber att Kärleken som är i Fadern återigen ska uppenbaras i detta skede av historien, och att genom Sonens och den Helige Andes verk Det kan visa sig att den finns i vår moderna värld och att den är mäktigare än ondskan: mäktigare än synd och död. Vi ber om detta genom förbön från henne som inte upphör att förkunna "barmhärtighet... från släkte till släkte", och även genom förbön från dem för vilka bergspredikans ord har uppfyllts fullständigt: "Saliga är de barmhärtiga, ty de skall få barmhärtighet."¹³⁹

För att fortsätta den stora uppgiften att genomföra Andra Vatikankonciliet, i vilket vi med rätta kan se en ny fas i kyrkans självförverkligande – i överensstämmelse med den epok i vilken det har varit vår bestämmelse att leva – måste kyrkan själv ständigt ledas av det fulla medvetandet om att det i detta arbete inte är tillåtet för henne. av någon anledning, att dra sig tillbaka in i sig själv. Anledningen till hennes existens är i själva verket att uppenbara Gud, den Fader som låter oss "se" honom i Kristus.¹⁴⁰ Hur starkt motståndet i den mänskliga historien än må vara, hur stor mångfalden i den samtida civilisationen än är, hur stor förnekelsen av Gud är i människornas värld, så

mycket större måste kyrkans närhet till det mysterium vara, som i århundraden varit dolt i Gud och som sedan i sanning delades med människan. i tid, genom Jesus Kristus.

Med min apostoliska välsignelse.

Ges i Rom, i Peterskyrkan, den trettionde dagen i november, den första söndagen i advent, år 1980, den tredje i pontifikatet.

JOHANNES PAULUS II

[1.](#) Ef 2:4.

[2.](#) Jfr Joh 1:18; Hebr 1:1f.

[3.](#) Joh 14:8-9.

[4.](#) Ef 2:4-5.

[5.](#) 2 Kor 1:3.

[6.](#) Pastoral konstitution om kyrkan i den moderna världen *Gaudium och spes*, nr 22: AAS 58 (1966), s. 1042.

[7.](#) Jfr ibidem.

[8.](#) 1 Tim 6:16.

[9.](#) Rom 1:20.

[10.](#) Joh 1:18.

[11.](#) 1 Tim 6:16.

[12.](#) Ti. 3:4.

13. Ef 2:4.

14. Jfr 1 Mos 1:28.

15. Pastoral konstitution om kyrkan i den moderna världen *Gaudium och spes*, nr 9: AAS 58 (1966), s. 1032.

16. 2 Kor 1:3.

17. Matteus 6:4, 6, 18.

18. Jfr Ef 3:18; även Luk 11:5-13.

19. Luk 4:18-19.

20. Luk 7:19.

21. Luk 7:22-23.

22. 1 Joh 4:16

23. Ef 2:4.

24. Luk 15:11-32.

25. Luk 10:30-37.

26. Matt. 18:23-35.

27. Matteusevangeliet 18:12-14; Luk 15:3-7.

28. Luk 15:8-10.

29. Matteusevangeliet 22:38.

30. Matteusevangeliet 5:7.

31. Jfr Jak 3:7-9.

[32.](#) Jfr 1 Kung 8:22-53.

[33.](#) Jfr Mi. 7:18-20.

[34.](#) Jfr Jes 1:18; 51:4-16.

[35.](#) Jfr bar 2:11-3, 8.

[36.](#) Jfr Neh. 9.

[37.](#) Jfr t.ex. Hos 2:21-25 och 15; Jes 54:6-8.

[38.](#) Jfr Jer 31:20; Lz. 39:25-29.

[39.](#) Jfr 2 Sm. 11; 12; 24:10.

[40.](#) | Jab Pachhim.

[41.](#) Est.. 4:17k ff.

[42.](#) Jfr t.ex. Neh 9:30-32; Tb. 3:2–3, 11–12; 8:16-17; 1 Mc 4:24.

[43.](#) Jfr 2 Mos 3:7f.

[44.](#) Jfr Jes 63:9.

[45.](#) Andra Moseboken 34:6.

[46.](#) Jfr Nm 14:18; 2 Krön 30:9; Neh 9:17; Psaltaren 86:85; Wis. 15:1; Serigen 2:11; Jak 2:13.

[47.](#) Jfr Jes 63:16.

[48.](#) Jfr 2 Mos 4:22.

[49.](#) Jfr Hos 2:3.

[50](#). Jfr Hos 11:7-9; Jer 31:20; Jes 54:7f.

[51](#). Jfr Ps. 103:102 och 145:144.

[52](#). När Gamla testamentets böcker beskriver barmhärtighet används i synnerhet två uttryck, som var och en har olika semantiska nyanser. För det första har vi termen hesed, som indikerar en djup attityd av "godhet". När detta etableras mellan två individer önskar de inte bara varandra väl; De är också trogna mot varandra i kraft av ett inre engagemang, och därför också i kraft av en trohet mot sig själva. Eftersom hesed också betyder "nåd" eller "kärlek", sker detta just på grundval av denna trohet. Det faktum att det aktuella åtagandet inte bara har en moralisk karaktär utan nästan en juridisk karaktär gör ingen skillnad. När ordet hesed används om Herren i Gamla testamentet, sker detta alltid i samband med det förbund som Gud upprättade med Israel. Detta förbund var, från Guds sida, en gåva och en nåd för Israel. Men eftersom Gud i harmoni med det ingångna förbundet hade förbundit sig att respektera det, fick han också i viss mening ett lagligt innehåll. Det juridiska åtagandet från Guds sida upphörde att gälla närhelst Israel bröt förbundet och inte respekterade dess villkor. Men just på denna punkt uppenbarade hesed, när han upphörde att vara en juridisk skyldighet, sin djupare sida: den visade sig vara vad den var från början, d.v.s. som kärlek som ger, kärlek mäktigare än svek, nåd starkare än synd. Denna trohet mot den otrogna "dottern av mitt folk" (jfr Klag 4:3, 6) är kort sagt trohet mot sig själv från Guds sida. Detta blir tydligt i den frekventa upprepningen av de två termer som vi har mött (= nåd och trohet), vilket skulle kunna betraktas som ett fall av hendiadys (jfr t.ex. 2 Mos 34:6; 2 Sm. 2:6; 15:20; Ps. 25[24]:10; 40[39]:11-12; 85[84]:11; 138[137]:2; Mi. 7:20). "Det är inte för er skull, o Israels hus, som jag tänker handla, utan för mitt heliga namns skull" (Hes 36:22). Därför kan Israel, trots att det är tyngt av skuld för att ha brutit förbundet, inte göra anspråk på Guds hesed på grundval av (laglig) rättvisa; Ändå kan och måste den fortsätta att hoppas och lita på att få den, eftersom förbundets Gud i själva verket är "ansvarig för sin kärlek". Frukterna av denna kärlek är förlåtelse och återställelse till nåden, återupprättandet av det inre förbundet. Det andra ordet som i Gamla testamentets terminologi tjänar till att definiera barmhärtighet är rahamim. Detta har en annan nyans än den i hesed. Medan hesed lyfter fram tecknen på trohet mot sig själv och på "ansvar för den egna kärleken" (som i viss mening är maskulina egenskaper), betecknar rahamim i själva sin rot kärleken till en mor

(rethem = moders livmoder). Ur det djupa och ursprungliga bandet – ja, enheten – som förbinder en mor med sitt barn, uppstår ett särskilt förhållande till barnet, en särskild kärlek. Om denna kärlek kan man säga att den är fullständigt ogrundad, inte förtjänad, och att den i detta avseende utgör en inre nödvändighet: en nödvändighet för hjärtat. Det är så att säga en "feminin" variant av den maskulina trohet mot sig själv som hesed uttrycker. Mot denna psykologiska bakgrund genererar rahamim en hel rad känslor, inklusive godhet och ömhet, tålmod och förståelse, det vill säga beredskap att förlåta. Gamla Testamentet tillskriver Herren just dessa egenskaper när det använder termen rahamim när det talar om Honom. Vi läser i Jesaja: "Kan en kvinna glömma sitt dibarn, så att hon inte skulle ha något förbarmande över sin moders son? Till och med dessa må glömma, men jag skall inte glömma er" (Jes 49:15). Denna kärlek, trofast och oövervinnerlig tack vare moderskapets mystiska kraft, uttrycks i Gamla testamentets texter på olika sätt: som räddning från faror, särskilt från fiender; också till syndernas förlåtelse för enskilda och även för hela Israel; och slutligen i beredskap att uppfylla det (eskatologiska) löftet och hoppet, trots mänsklig otrohet, som vi läser hos Hosea: "Jag skall bota deras trolöshet, jag skall älska dem villigt" (Hos. 14:5). I Gamla testamentets terminologi finner vi också andra uttryck som på olika sätt hänvisar till samma grundläggande innehåll. Men de två termer som nämns ovan förtjänar särskild uppmärksamhet. De visar tydligt sin ursprungliga antropomorfa aspekt: när de bibliska författarna beskriver Guds barmhärtighet använder de termer som motsvarar deras samtidas medvetenhet och erfarenhet. Den grekiska terminologin i Septuagintaöversättningen är inte lika rik som den hebreiska: därför erbjuder den inte alla de semantiska nyanser som är typiska för grundtexten. I vilket fall som helst bygger Nya testamentet på den rikedom och det djup som redan präglade Old. In på så sätt har vi från Gamla testamentet – så att säga i en speciell syntes – ärvt inte bara den rikedom av uttryck som dessa böcker använde för att definiera Guds barmhärtighet, utan också en specifik och uppenbart antropomorf "psykologi" om Gud: bilden av Hans ängsliga kärlek, som i kontakten med det onda, och i synnerhet med individens och folkets synd, manifesteras som barmhärtighet. Denna bild består inte bara av det ganska allmänna innehållet i verbet hanan utan också av innehållet i hesed och rahamim. Termen hanan uttrycker ett vidare begrepp: det betyder i själva verket manifestationen av nåd, vilket så att säga innebär en ständig benägenhet att vara generös, välvillig och barmhärtig. Förutom dessa grundläggande semantiska element består Gamla testamentets barmhärtighetsbegrepp också av det som ingår i verbet hamal, som ordagrant

betyder "att skona" (en besegrad fiende) men också "att visa barmhärtighet och medkänsla" och följaktligen förlåtelse och förlåtelse och förlåtelse för skuld. Det finns också termen *hesed*, som uttrycker medlidande och medkänsla, men särskilt i affektiv bemärkelse. Dessa termer förekommer mer sällan i de bibliska texterna för att beteckna barmhärtighet. Dessutom måste man lägga märke till det redan nämnda ordet 'emet: det betyder i första hand "soliditet, säkerhet" (på grekiska Septuaginta: "sanning") och sedan "trohet", och på så sätt tycks det anknyta till det semantiska innehåll som är utmärkande för termen *hesed*.

[53](#). Psaltaren 40:39:11; 98(97):2f.; Jes 45:21; 51:5, 8; 56:1.

[54](#). Wis. 11:24.

[55](#). 1 Joh. 4:16.

[56](#). Jer 31:3.

[57](#). Jes 54:10.

[58](#). Jak. 4:2, 11; Psaltaren 145(144):9; Syr 18:8-14; Wis. 11:23-12:1.

[59](#). Joh 14:9.

[60](#). På båda ställena är det fråga om *hesed*, d.v.s. e. den trohet som Gud visar sin egen kärlek till folket, trohet mot de löften som kommer att finna sin definitiva uppfyllelse just i Guds Moders moderskap (jfr Luk. 1:49-54).

[61](#). Jfr Luk 1:72. Också här är det fråga om barmhärtighet i *hesedens* mening, så tillvida att det i de följande meningarna, där Sakarja talar om "vår Guds ömma barmhärtighet", tydligt uttrycks den andra betydelsen, nämligen *rahamim* (latinsk översättning: *viscera misericordiae*), som snarare identifierar Guds barmhärtighet med en moders kärlek.

[62](#). Jfr Luk 15:14-32.

[63](#). Luk 15:18-19.

[64.](#) Luk 15:20.

[65.](#) Luk 15:32.

[66.](#) Jfr Luk 15:3-6.

[67.](#) Jfr Luk 15:8-9.

[68.](#) 1 Kor 13:4-8.

[69.](#) Jfr Rom 12:21.

[70.](#) Jfr påskvakans liturgi: Exsultet.

[71.](#) Apostlagärningarna 10:38.

[72.](#) Matteusevangeliet 9:35.

[73.](#) Jfr Mark 15:37; Joh 19:30.

[74.](#) Jes 53:5

[75.](#) 2 Kor 5:21.

[76.](#) Ibid.

[77.](#) Den nicensk-konstantinopolitanska trosbekännelsen.

[78.](#) Joh. 3:16.

[79.](#) Jfr Joh 14:9.

[80.](#) Matteusevangeliet 10:28.

[81.](#) Fil 2:8.

[82.](#) 2 Kor 5:21.

[83.](#) Jfr 1 Kor 15:54-55.

[84.](#) Jfr Luk 4:18-21.

[85.](#) Jfr Luk 7:20-23.

[86.](#) Jfr Jes 35:5; 61:1-3.

[87.](#) 1 Kor 15:4.

[88.](#) Upp 21:1.

[89.](#) Upp 21:4.

[90.](#) Jfr Upp 21:4.

[91.](#) Upp 3:20.

[92.](#) Jfr Matt 24:35.

[93.](#) Jfr Upp 3:20.

[94.](#) Matteusevangeliet 25:40.

[95.](#) Matteusevangeliet 5:7.

[96.](#) Joh 14:9.

[97.](#) Rom. 8:32.

[98.](#) Markusevangeliet 12:27.

[99.](#) Joh 20:19-23.

[100.](#) Psaltaren 89(88):2.

[101.](#) Luk 1:50.

[102.](#) Jfr 2 Kor 1:21-22.

[103.](#) Luk 1:50.

[104.](#) Jfr Ps.. 85(84):11.

[105.](#) Luk 1:50.

[106.](#) Jfr Luk 4:18.

[107.](#) Jfr Luk 7:22.

[108.](#) Dogmatisk konstitution om kyrkan *Lumen gentium*, nr 62: AAS 57 1965), s. 63.

[109.](#) Pastoral konstitution om kyrkan i den moderna världen *Gaudium et spes*, nr 10: AAS 58 (1966), s. 1032.

[110.](#) Ibid

[111.](#) Matteusevangeliet 5:38.

[112.](#) Jfr Joh 14:9-10.

[113.](#) Joh 14:9.

[114.](#) Jfr 1 Kor 11:26; acklamation i det romerska missalet.

[115.](#) Joh. 3:16.

[116.](#) 1 Joh. 4:8.

[117.](#) Jfr 1 Kor 13:4.

[118.](#) 2 Kor 1:3.

[119.](#) Rom. 8:26.

[120.](#) Matteusevangeliet 5:7.

[121.](#) Jfr Matt 25:34-40.

[122.](#) Jfr 1 Kor 13:4.

[123.](#) Jfr Luk 15:11-32.

[124.](#) Jfr Luk 15:1-10.

[125.](#) Jfr *Paulus VI:s lärdomar*, XIII (1975), s. 1568 (slutet av det heliga året, 25 december 1975).

[126.](#) Matteusevangeliet 5:38.

[127.](#) Jfr Pastoralkonstitutionen om kyrkan i den moderna världen *Gaudium och spes*, nr 40 AAS 58 (1966), s. 1057-1059; Påven Paulus VI: Apostolisk uppmaning *Paterna cum benevolentia*, särskilt nr 1-6: AAS 67 (1975), s. 7-9, 17-23.

[128.](#) Jfr 1 Joh. 2:16.

[129.](#) Matteusevangeliet 6:12.

[130.](#) Ef 4:2; jfr Gal 6:2.

[131.](#) Matteusevangeliet 18:22.

[132.](#) Jfr Luk 15:32.

[133.](#) Jfr Jes 12:3.

[134.](#) Matteusevangeliet 10:8.

[135.](#) Jfr Hebr 5:7.

[136.](#) Jfr Wis. 11:24; Psaltaren 145(144):9; 1 Mos 1:31.

[137](#). Luk 23:34.

[138](#). Jfr 1 Kor 4:1.

[139](#). Matteusevangeliet 5:7.

[140](#). Jfr Joh 14:9.